

The Effect of Art-Based Practices on Students' Empathy and Sympathy Skills in the Context of Intergenerational Communication: An A/r/tographic Inquiry *

İbrahim ŞENGÖL^a (ORCID ID - 0000-0003-4403-6825)
Nurhayat GÜNEŞ AYTAÇ^{b*} (ORCID ID - 0000-0001-6627-4934)
^aMEB, Elazığ /Türkiye
^bDicle University, Ziya Gökalp Faculty of Education, Diyarbakır/Türkiye

Article Info

DOI: 10.14812/cuefd.1603869

Article history:

Received 19.12.24
Revised 26.03.25
Accepted 17.04.25

Keywords:

Art-Based Educational Research,
A/r/tography,
Intergenerational,
Empathy,
Sympathy.

Research Article

Abstract

The study aims to investigate the learning experiences of medical vocational high school students in developing empathy and sympathy skills through art-based practices within the context of intergenerational communication, using the a/r/tography method. The research employs a qualitative approach, combining action research design and art-based educational research through the a/r/tographic method. The study group consisted of a total of 27 students enrolled in the 10th and 11th grades at a vocational and technical Anatolian high school located in a district of Elazığ during the 2023-2024 academic year. The implementation phase lasted a total of eight weeks, covering 16 class hours and approximately 140 minutes of extracurricular activities. Data were collected through various methods, including semi-structured interviews, researcher journals, life writing, and artistic productions. The collected data were analyzed using content analysis. According to the study's findings, students reported that the practice contributed positively to their learning experiences, helping them learn different techniques, create metaphors, and be original. Through art-based practices, students developed creative and divergent thinking skills, artistic abilities, writing skills, imagination, and self-confidence. Moreover, these practices played a significant role in establishing communication between the students and elderly individuals, helping students to better understand older adults, build empathy, and develop sympathy toward them.

Nesillerarası İletişim Bağlamında Sanat Temelli Uygulamaların Öğrencilerin Empati ve Sempati Becerilerine Etkisi: A/r/tografik Bir Sorgulama

Makale Bilgisi

DOI: 10.14812/cuefd.1603869

Makale Geçmişi:

Geliş 19.12.24
Düzeltilme 26.03.25
Kabul 17.04.25

Anahtar Kelimeler:

Sanat Temelli Eğitim Araştırmaları,
A/r/tografik,
Nesillerarası,

Öz

Araştırmada a/r/tografik yöntemi kullanılarak nesillerarası iletişim bağlamında sağlık meslek lisesi öğrencilerinin sanat temelli uygulamalar yoluyla empati ve sempati becerilerini öğrenme deneyimlerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni ve sanat temelli eğitim araştırmalarından a/r/tografik yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Elazığ ilinin bir ilçesinde bulunan mesleki ve teknik Anadolu lisesinde 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören toplam 27 öğrenciden oluşturulmuştur. Uygulama aşaması toplamda sekiz hafta, 16 ders saati ve yaklaşık 140 dakika ders dışı zamanı kapsamıştır. Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı günlükleri, yaşam yazma ve sanatsal çalışmalar gibi çeşitli yöntemlerle toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrenciler uygulamanın öğrenme deneyimlerine katkı sağladığını, farklı teknikleri, metafor

*This study was produced from the Master's thesis titled "Art as Research with Health Vocational High School Students: A/r/tographic Inquiry" completed by the first author under the supervision of the second author and was presented as an "oral presentation" at 6. International Dicle Scientific Research and Innovation Congress between 25-26 May 2024.

*Corresponding Author: nurhayat.gunes@dicle.edu.tr

Empati,
Sempati.

oluşturmayı ve özgün olmayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Sanat temelli uygulamalar ile öğrencilerde yaratıcı ve farklı düşünme becerileri, sanatsal yetenekler, yazma becerileri, hayal gücü ve özgüven gelişmiştir. Bununla birlikte sanat temelli uygulamalar yoluyla öğrenciler ile yaşlı bireylerin iletişim kurmaları, öğrencilerin yaşlı bireyleri anlamalarında, onlara karşı empati kurmalarında ve sempati geliştirmelerinde büyük rol oynamıştır.

Araştırma Makalesi

Introduction

Arts education, which encompasses cognitive, affective and kinesthetic domains within the educational framework, aims to nurture individuals who are inquisitive, critical, exhibit sensitivity, and demonstrate respect, tolerance, and empathy (Özsoy, 2007). This implies that empathy and sympathy skills, which are essential competencies in interpersonal relationships and are grounded in the development of affective and cognitive abilities, can be gained through art education. As Castells (2001) stated:

“Art has always been a tool for building bridges between people from different countries, cultures, of different gender, of different social class, ethnic group or position of power. Art has always been a protocol of communication capable of restoring the unity of human experience beyond oppression, differences and conflicts” (p. 5).

Moreover, Arnheim (1989), who asserts the undeniable cognitive power of art, reminds us that in any field of study, there is almost no teaching and learning without the practical use of images. Arnheim argues that perception is a cognitive effort, visual perception is visual thinking, and art-making is a form of visual problem-solving (Parsons, 1998a). Similarly, as Eisner (2002) states, art possesses cognitive functions that help us learn to perceive the world. Art serves as a means of knowing, providing conditions that awaken us to the world around us. Furthermore, ideas and images are difficult to sustain unless they are inscribed into a material. The works we create speak back to us, and in their presence, we become part of a dialogue that allows us to "see what we say." Visual images bring specific relationships to life. They help us recognize and understand a particular environment and our place within it (Eisner, 2002). The arts are a matter of active thinking, making accessible meanings that would otherwise remain unattainable (Parsons, 1998b).

The modern conflict theory suggests that generational conflicts drive social change and contribute to societal development. New views are formed through the clash of opposing views. However, persistent conflicts damage interpersonal relationships and socialization (Canatan, 2008). Today, elderly individuals often express concerns about generational conflicts with the new generation, noting that the new generation is indifferent and disrespectful toward them (Çınar, 2019). Elderly individuals, who possess the wisdom and insight gained from having endured the challenges of all stages of life (Beğer & Yavuzer, 2012) and serve as guides for cultural transmission (Karaköse, 2018), are perceived as a burden to society (Palmore, 1999).

A review of the literature reveals that societal and social interactions play a significant role in shaping positive or negative attitudes toward elderly individuals (Slevin, 1991; Voogt et al., 2008). There are studies indicating that students continuing their education in the healthcare field show negative behaviors towards elderly individuals (Cheong et al., 2009; Slevin, 1991; Zhou, 2007), as well as studies indicating unresponsive or positive behaviors towards elderly individuals (Chua et al., 2008; Lee et al., 2005; Soyuer et al., 2010; Yılmaz & Özkan, 2010). In addition, there are also studies indicating that aggression decreases as empathic tendency increases in high school students (Filiz, 2009; Soydan, 2019) and that empathy training programs enhance empathetic skill levels (Yüksel, 2004). Several studies have demonstrated that art, with its affective and cognitive dimensions, holds the potential to foster empathic capacities (Bentwich, & Gilbey, 2017; Harz et al., 2023; Porto & Zembylas, 2020; Rezaei et al., 2023; Stout, 1999). A review of the literature reveals that while empathy skills have been widely studied across various fields of education, research on sympathy remains limited.

Developing empathy and sympathy skills is becoming increasingly important to preserve our values, maintain social relationships, and strengthen communication and interaction between generations. It

may be beneficial for young people and older individuals to come together more frequently within art-based educational programs to develop these skills. This may be more meaningful, considering that young people, especially those who will work in the healthcare field, may frequently encounter elderly individuals. In this context, it is hoped that this study, which focuses on the development of empathy and sympathy skills within art education, will offer a new perspective to the field.

Empathy

The empathetic state exhibited in interpersonal relationships plays an active role in the communication process (Barnett, 1990). Empathy is defined as the understanding of one person's emotions by another and the reflection of those emotions back to them (Dökmen, 2005; Rogers, 1975). According to Hilgard et al. (1971), empathy entails placing oneself in another's position to comprehend their feelings. Kasatura (1998) interprets empathy as the experience of recognizing the emotions of the other and seeing the situation from their perspective.

Empathy comprises two components: cognitive and affective (Gladstein, 1983). The cognitive process involves understanding the situations and thoughts of others, whereas the affective process involves placing oneself in another's position and feeling what they feel (Staub, 1990). According to Dökmen (2005), for the process of empathy to be fully and successfully completed, one must embody the other person, view the situation through their eyes, fully comprehend their emotions, and reflect these emotions back to them.

Empathy is a skill that can be developed through education (Dökmen, 1988; Eisenberg, 1982; Payne et al., 1972; Perry, 1975; Tanrıdağ, 1993; Şahin & Akbaba, 2010; Yılmaz, 2003). The implicit theory behind viewing empathy as a situational cognitive or affective state suggests that empathy varies with the situation, regardless of a person's developmental stage of empathy. This perspective allows to promote empathy training or learning (Duan & Hill, 1996).

Sympathy

Sympathy, which has a long history in social and developmental psychology, originates from the Greek *sympatheia* or the Latin *sympathia*, meaning "to suffer together" (*syn* meaning "together" and *pathos* meaning "suffering") (Wispé, 1986). Although sometimes conflated with empathy, sympathy is fundamentally distinct (Wispé, 1986, referencing Langer, 1972). While empathy involves reaching out to someone, sympathy entails turning toward someone (Dökmen, 1988).

Researchers have generally provided similar definitions of sympathy. Davis (1994) defines sympathy as the act of appropriately reflecting the emotional state experienced by another person during interaction. Eisenberg and Miller (1987) define it as an emotional response arising from another's emotional state or situation, which is not identical to the other person's feelings but is characterized by sadness or concern for their well-being. Sympathizing with someone means adopting that person's feelings and experiencing that person's happiness and pain (Dökmen, 2005). Sympathy is being "aligned" with someone rather than merely understanding them. Understanding someone and agreeing with someone are different situations. In sympathy, there is a situation of agreeing with the other person (Dökmen, 2005).

A/r/tography as a Pedagogical Strategy

Within art-based education research, a/r/tography is a research methodology, a creative practice, and a performative pedagogy (Irwin, 2013). A/r/tography is an educational, practice-based research methodology grounded in the idea that the processes of knowing, learning, and creating are not opposing forces but rather merge and continuously evolve within the sensory and dynamic nature of artistic practice (Triggs et al., 2024). In addition to being a research methodology, a/r/tography, which draws attention with its pedagogical aspect, is a process-oriented and practice-based methodology that employs the identities of artist/researcher/teacher to engage in both the production of meaning and a living inquiry (Irwin, 2004, 2013; Springgay, 2004; Springgay et al., 2005). A/r/tography, also defined as an interdisciplinary practice, is a process in which artists, researchers, and educators integrate these

identities into both their personal and professional lives (Irwin, 2004). In this process, it is not limited to those involved in the research; it also engages the audience, encouraging them to make connections and discoveries (VerCetty, 2022). A/r/tography is a dynamic approach that moves away from rigid procedures and focuses on the uncertain potential within the process (Triggs et al., 2024). A/r/tography offers an experience of life writing and life making, as a living practice of art, research and education (Irwin, 2004). Life writing is a broad narrative genre in which individuals express their life experiences in various forms, including autobiography, biography, memoir, poetry, and visual narratives (photographs, paintings, videos) (Hasebe-Ludt et al., 2009; Leggo, 2010). Life writing helps individuals explore their identities and make sense of their experiences. The use of life writing in education offers a pedagogically enriching process for both teachers and students (Hasebe-Ludt et al., 2010). Leggo (2010) explains the essence of life writing as follows: “Life is abundant, and life writing is a way of focusing on some particulars of that abundance in order to recognize some of the possibilities of meaning that lie always in the seemingly tangled messiness of lived experiences” (p. 67-68).

In a/r/tography method, living inquiry and metaphor are frequently used to generate new meanings, make inquiries and develop different perspectives. In living inquiry, the processes of creating art and writing operate in conjunction. This means that living inquiry is “an embodied encounter constituted through visual and textual understandings and experiences rather than mere visual and textual representations” (Springgay et al., 2005). Living inquiry plays a significant role in advancing art education to a cognitive stage. It enables learners to gain experience and develop an awareness of meaning-making and questioning (Güneş, 2018). In this regard, research based on art “may promote precisely the kind of inquiry that expands our awareness of what we had not noticed before” (Barone & Eisner, 2012).

In a/r/tography, metaphor, as another method of inquiry, is a symbolic expression in which meaning is transformed into something beyond its existing interpretation (Anderson & Milbrandt, 2002). Postmodern forms of expression, which prioritize the intended message over aesthetic concerns, heavily utilize metaphor (Barrett, 2015). The use of metaphor in education becomes inevitable due to its ability to “effectively merge imagination and intellect” (Miles & Huberman, 2016), concretize abstract concepts to create meaning (Draaisma, 2014), and “convey multiple layers of meaning within a single expression” (Patton, 2014). In this context, metaphors are also used in a/r/tographic studies as a form of artistic expression since they provide opportunities for abstract thinking and the revelation of meanings (Akdeniz, 2024; Barney, 2009; Gillard, 2014; Güneş, 2018; Irwin et al., 2006; Purton, 2013). In this study, within the context of a/r/tographic inquiry, the practices of life-writing and metaphor were utilized to enhance the empathy and sympathy skills of medical vocational high school students through intergenerational communication.

Objective

The study aims to investigate the learning experiences of medical vocational high school students in developing empathy and sympathy skills through art-based practices within the context of intergenerational communication using the a/r/tography method. In the study, the following research questions were the starting point for exploring the experiences of medical vocational high school students in the visual arts class through art-based practices:

1. What experiences have medical vocational high school students gained in creating creative artistic expressions?
2. What creative experiences have these students obtained?
3. What experiences have students had in developing empathy and sympathy skills?

Method

Research Model

For innovative perspectives, research is not a process aimed at achieving definitive conclusions but rather an effort to produce meaning through practices and generate diverse interpretations (Barone &

Eisner, 2006). In the study, instead of approaching the various problems presented with a single research method, solutions were sought through different methods (McNiff, 2008), adopting what is briefly termed “methodological pluralism” (Barone & Eisner, 2012). Accordingly, the study employed action research design from qualitative research methods and a/r/tography method from art-based educational research.

Action research is a form of inquiry that does not require testing or validation but is typically conducted to uncover how a process unfolds, generate new ideas, conduct evaluations, and solve research problems (Johnson, 2019: 43). Art-based research, in contrast to the systematic and predetermined rules and criteria of qualitative research methods, is a research method that emerges within its own framework (Güneş et al., 2022), employing artistic activities to present the research process and outcomes through the collaboration of researchers and participants involved in the study (Barone & Eisner, 2006; Leavy, 2017; McNiff, 2008, 2012). Art-based educational research also involves the effort to understand certain human activities within artistic contexts (Barone & Eisner, 2006). In other words, it involves the use of art to investigate educational phenomena.

Researchers who reject ready-made and predetermined templates in art-based educational research, transform the research process into a dynamic and productive inquiry (Sinner et al., 2006). In this context, standardization cannot be applied to a/r/tography as an art-based educational research method. A/r/tography generates questions that guide the process within the research, rather than preparing predetermined questions with a fixed set of rules to guide the data collection process (Armstrong, 2008).

A/r/tography, which begins with the purpose of creating and writing art, encourages all participants within the research to become a/r/tographers (Irwin et al., 2006). This approach is rooted in the notion that research is a collaborative process involving both teaching and learning (Güneş, 2018). When students and teachers view themselves as researchers and learners together, the research becomes collectively embraced. Consequently, students are no longer mere subjects of study but active members of the research group (Burnaford et al., 1996).

Study Group

The study group of the research consisted of a total of 27 students—2 male and 25 female—enrolled in the 10th and 11th grades of the Healthcare department, specializing in Nursing Assistance (NA) and Health Care Technicianship (HCT) in a Vocational and Technical Anatolian High School in a district of Elâzığ during the 2023-2024 academic year (Figure 1). In selecting the study group, typical case sampling, one of the purposeful sampling methods, was preferred. The aim here is to introduce a specific area, subject or new application (Patton, 2014). At the beginning of the study, all participants were informed about the implementation process and filled out the Voluntary Participation Form and the Parent Consent Form. In adherence to ethical principles, the names of the participants were kept confidential, and codes such as NA1, NA2, ..., HCT1, HCT2, ..., were used.

Figure 1

Demographic Information of the Students Participating in the Study

Grade	Branch	Gender	14 Age	15 Age	16 Age	Total	Total	Total	Total Female	Total Male	Total NA	Total HCT
10	NA	Female	-	7	-	7	9	21	19	2	11	16
		Male	1	1	-	2						
	HCT	Female	2	10	-	12						
		Male	-	-	-	-						
11	NA	Female	-	-	2	2	2	6	6	-	11	16
		Male	-	-	-	-						
	HCT	Female	-	2	2	4						
		Male	-	-	-	-						
TOTAL			3	20	4	27	27	27	25	2	11	16

Data Collection and Implementation Process

The data collection process of the study commenced following the approval of the Ethics Committee of Dicle University (08.09.2023/-559610). The study employed various data collection methods, including semi-structured interviews, researcher journals, life writing, and artistic works. The preparation process of the "Semi-Structured Interview Form" followed these stages: Following the literature review, interview questions were developed. These questions were then presented to three experts in the field of visual arts education for evaluation. Based on the suggestions from experts, the core structure of the questions remained unchanged; only minor revisions were made to the wording of some items. To ensure clarity and comprehensibility, the revised questions were read by three students outside the study group. The finalized seven question "Semi-Structured Interview Form" included the following questions:

1. How do you think the practice contributed to your artistic production? Explain.
2. How did the practice contribute to your creative thinking process? Explain.
3. What kind of empathy did you establish in the practice? Explain.
4. What kind of sympathy did you develop during the practice? Explain.
5. How would you express the emotions you felt during the practice process?
6. What did you feel during the interview process with elderly individuals? Explain
7. If you have any comments and suggestions regarding the practice, please specify.

The implementation process spanned a total of eight weeks, covering 16 class hours, and approximately 140 minutes of extracurricular time. The activities were conducted by the primary researcher. The sequence of the activities is given below.

Confrontation: Awareness

Week 1

Subsequently, to support and further concretize the theoretical discussion of metaphors, videos titled "MECAZ," selected based on the views of the primary researcher, who is an artist, researcher, and teacher, and an expert in visual arts education were shown from the Turkish Radio and Television Corporation's Channel 2 (TRT 2) (see <https://www.youtube.com/playlist?list=PL0gMcF5aNgrOYCdpRi03ddrYfacQGRrj7>). Each student was asked to interview at least one elderly individual in their vicinity, attentively listen to their life stories and unforgettable memories that they deemed important for them, create life writings based on these accounts, and generate ideas for transforming life writings into artistic creations by creating metaphors from them.

Interviews with Elderly Individuals

Week 2

In class, students participated in discussions about the stories and memories they had written. It was noted that many faced challenges in converting what they heard into written form. This issue was tried to be solved before progressing to activities focused on artistic expression. To support the students further, it was decided to arrange additional lessons with Turkish language and literature teachers. Students were provided with information about life writing, empathy, and sympathy. Subsequently, they were prompted to think by asking questions such as, "Why is empathy important? What is the difference between empathy and sympathy?"

Week 3

Students were provided with information about life writing, empathy, and sympathy, and were prompted to think by asking questions such as, "In which situations can it be difficult to empathize? In your daily life, in which situations do you empathize the most?" However, it was noted that the students

still had deficiencies in life writing. Therefore, students were advised to read more books. Students were given time to think and critically engage during the life writing process.

Week 4

The writings created by the students were read aloud in class. It was observed that the additional lessons on spelling and grammar rules proved to be successful.

Deepening: Meaning-Making

Week 5

After completing their life writings, students were asked to reflect deeply on their texts, engage in critical inquiry, and derive meanings from their work, in other words, to generate metaphors. Students started to create drafts for their work. Both during and outside class sessions, discussions were held about the metaphors and the methods students would use to convey these metaphors. Some students, seeking to bring innovation to their work, requested additional time to develop new ideas.

Week 6

The draft works were completed, and the life writings were reviewed in detail one last time. Discussions were held with students regarding their writings.

Creative Artistic Expression

Week 7

Students were asked to reflect on and apply techniques for creative artistic expression that they would use to convey the meanings they developed through their draft works, based on their life writings. During this process, students did not confine themselves to a single technique; instead, they explored and experimented with various methods. Subsequently, they were informed that preparations for exhibiting their works would begin.

Week 8

The works were finalized for exhibition. The exhibition was titled "Other Lives." In the final week, the students' artistic works were displayed along the second-floor corridor of the school where the project was conducted.

Data Analysis

The data obtained in the study were analyzed using content analysis. The data analysis process consisted of four stages: coding the data, identifying themes, organizing the codes and themes, and describing and interpreting the findings (Yıldırım & Şimşek, 2018). Accordingly, the data were initially organized and coded by the researchers. Subsequently, coding was conducted by a coder outside of the research team at a different time. Inter-coder agreement was calculated based on the reliability formula proposed by Miles and Huberman (2016) [$\text{Reliability} = \frac{\text{The Number of Agreements}}{\text{The Number of Agreements} + \text{The Number of Disagreement}} \times 100$], and the resulting consistency rate was found to be 80.26%. At the end of the process of organizing the identified codes and themes, the findings were interpreted under these codes and themes.

Findings

The Experiences of Students in Creating Creative Artistic Narratives Through Art-Based Practices

Based on the content of students' life writings and artistic works, five themes were identified: *Disaster* (7 student works), *Faith* (3 student works), *Village Life* (5 student works), *Longing* (7 student works), and *Patience and Determination* (5 student works). The data were presented through the students' creative artistic narratives, life writings, and direct quotations from the students (Table 1).

Table 1

Explanations of Students' Creative Artistic Expressions, Life Writings, and Productions

Theme/ Artistic Expressions	Pseudonym/Elderly Individual Consulted/Content of Life Writings	Students' Explanations about Artistic Works
 <p>Avalanche in Old Sarıcan</p>	<p>Disaster NA6/65-year-old grandmother In the narrative, NA6 recounts how her grandmother described a morning when rocks detached from a hillside and rolled onto their house following a loud noise, destroying their homes, resulting in loss of lives, and forcing them to relocate their devastated village to another area.</p>	<p>"I wanted to emphasize that life continued by using photographs of our old village taken during the summer and winter seasons. Our old village had been destroyed in a disaster, but my family had moved to our new village..."</p>
 <p>White Danger</p>	<p>HCT6/66-year-old grandfather In the narrative HCT6 describes an incident years ago during winter when a rock detached from its place in the morning, causing an avalanche in the village with a loud noise, burying an entire family under the snow and taking their lives. After the avalanche the village was moved and relocated to another place.</p>	<p>"In the poem I wrote, the helplessness caused by the avalanche disaster is depicted. It speaks of people grieving for those who lost their lives. I wanted to write a poem because poetry can convey the sadness of the story. I struggled a bit while writing; it took effort to put the words together and make sense of them. I thought for a long time about what I could write, I tried to feel the emotions of the people there during this disaster."</p>
 <p>Earthquake</p>	<p>HCT7/80-year-old neighbor HCT7 shares a story about an elderly neighbor who survived an earthquake alongside her daughter. Her grandchild rescued them but their house was destroyed. They endured the cold outside, lost loved ones, and eventually settled with another daughter.</p>	<p>"I wanted to depict the suffering of those affected by the earthquake and those who lost their lives. Since many people died in the earthquake, I drew our red flag. I also wanted to portray a mother who, despite experiencing fear, was still able to stand strong. ... I wanted to show that the happiness in that grandmother's house, built with so much effort, was also destroyed. I designed the elderly grandmother's headscarf with a floral pattern, as such scarves were commonly worn in the past. I chose not to use color, as the woman appeared sad and weary. I drew the house with cracks. ... I also drew the Turkish flag with cracks, thinking it symbolized the cracks in the homes of all the people, as well as the broken hearts of the people."</p>
 <p>Taxi</p>	<p>HCT2/67-year-old grandfather HCT2 narrates how her grandfather, a taxi driver, once drove on a village road to pick up a passenger. When the tire burst, he quickly changed it upon hearing strange and eerie noises but accidentally took a wrong turn in his panic and was swept away by the river.</p>	<p>"...the reason I drew a taxi is that taxis remind me of the road and the act of going. Also, most of the story my grandfather told took place in a taxi. I drew the taxi exactly as it appeared in my mind, based on how my grandfather described it..."</p>

Rubber Shoes

NA10/69-year-old father
NA10 recounts a story in which his father, on a rainy day, went to help relatives whose barn was flooded. While attempting to cross a stream with another man he met on the road, the man was swept away by the current, and although her father rescued him, the man was more concerned about his missing shoe and did not even thank him.

"The pair of black rubber shoes I chose to represent my story symbolizes poverty. They reflect the hardships my father went through and his memories of working as a shepherd. He also rescued a man who had fallen into the water with these shoes. So, these boots tell a lot; their meaning is very significant."

"My Grandfather"

NA3/72-year-old grandfather
NA3 wrote that his/her grandfather, who worked as a shepherd in the village, lost his mother at a young age. Later, he lost the vision in one eye, then the other, seeing only his first two children before losing both of them to death. He never saw his remaining six children.

"I wanted to convey the memory through a painting. Initially, I chose not to use vibrant colors, as I was depicting someone who could not see. The person I'm describing often stayed in bed and used a stove to heat the house, as he lived in a village. He used gas lamps because it was the old times."

My Children

HCT11/67-year-old father
In the narration, HCT11 recounts how his/her father, a road worker, was invited to breakfast in a village where he had been clearing blocked roads during the winter. After breakfast, while out on a walk, he accidentally fell off a cliff due to his own carelessness. The villagers promptly rescued him and took him to the hospital, where his thoughts remained focused on his children.

"I drew my father, who had fallen from the cliff, lying on the ground, alone. In the bubble, I showed his children. I didn't draw the leaves of the nearby tree to represent loneliness. A bulldozer had come to clear the roads..."

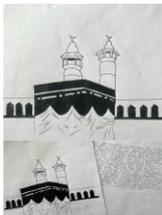
Faith

White Scarf

HCT1/68-year-old neighbor
HCT1 recounts a story of a neighbor who, as a young girl during summer, encountered two snakes playing while on her way to irrigate fields. Without harming the snakes, she covered them with a white scarf, wishing for wealth, and later her wish came true.

"The story I heard was very interesting. I didn't want to tell the story only through a picture. I drew our neighbor and two snakes in the picture. ...To make the picture more realistic and remarkable, I added a white scarf I brought from home."

The Final Journey

NA2/97-year-old grandmother
NA2 narrates that his/her grandmother went on a pilgrimage by bus with her mother-in-law. On their return, while stopping for a break, her mother-in-law was struck and killed by a car while crossing the road and was buried there before they returned home.

"My grandmother's story, which was largely about religion and the pilgrimage, inspired me to draw an image of the Kaaba. The Kaaba is a place that both my father and my great-grandmother longed to see, and this influenced me. I chose not to add color to my work because it represents an old memory, and I wanted to evoke a sense of nostalgia. ...I researched how I could make it and then created this painting."

Journey to Holy Lands

HCT12/85-year-old grandfather HCT12 wrote that his/her grandfather went on a pilgrimage with his beloved wife, where they deeply cherished the holy lands.

Upon returning from the pilgrimage, his wife's illness worsened. One day, while he went out to get medication for her, she passed away before he could return home. He tells his profound love and enduring longing for his wife.

"I was very affected by the memory my grandfather told me. I didn't know how much he loved my grandmother. ... I wanted to write a story book with pictures. To emphasize the importance of the Kaaba on the cover, I made it more vibrant and brighter. I used a green background to represent Islam, faith, tranquility, and comfort. Additionally, green symbolizes renewal and hope. I hope my grandfather and my grandmother will reunite again."

Night

Village life

HCT8/69-year-old uncle

HCT8 recounts how his/her uncle, while working as a young shepherd, fell asleep one evening and awoke in a completely different location from where he had initially slept.

"I thought about how to represent my story in a more realistic way. I made a box, painted all sides black with gouache, and covered the outside with black cardboard. To indicate that it was nighttime, I drew the moon and stars in the sky. I dressed the figure inside the box in a shepherd's cloak, the kind that shepherds used to wear, to make it more realistic."

Candy Glass

HCT14/68-year-old grandmother HCT14 recounts that his/her grandmother, as a child, was woken up early in the morning by her mother and sent to graze the animals without having breakfast. Feeling very hungry, she encountered her cousin in the pasture, who offered her some candy. She ate the candy together with a piece of dry bread she had with her, describing the unforgettable taste of the candy and bread she enjoyed that day.

"Since I was depicting my mother's childhood, I painted her hands small. I showed them a bit dirty because she went out to graze the calves. I drew mud between her fingernails. The bracelet on her arm was made of string, which I wanted to represent that they couldn't afford to buy bracelets, meaning they were poor. I made the candy pink because she was a child and had a colorful personality. My mother loved sweets. I made the bread brown and speckled. Since it was hot outside and the bread had dried out."

Old Houses

HCT13/69-year-old grandmother HCT13 depicts rural life, describing home settings and daily routines of the past.

"My aim in making a model house was to tell the past. What were the houses like in the past, what were inside the houses? A simple room, a kitchen. There was a toilet outside. ...I tried to make my model resemble the old house my grandparents lived in. In old houses, there were wood stoves, cushions, divans, and wooden cupboards. The house was made of three sections... The first section has a kitchen at the entrance, the second section has a living room, and the third section has a bedroom. ...I made each item in the model and placed them carefully... I didn't want to miss any details. ...There was much poverty in the past. So, people valued their belongings greatly. But their homes were quite cozy and warm, and they were happy."

The Wild

NA11/75-year-old mother
NA11 narrates how his/her family, caught in sudden rain while working in the wilderness, rushed back to the village with their cattle but forgot one calf in the chaos, which eventually found its way back to the village.

"I wanted to create a picture that reflected the conditions of that period. ...I depicted the wildlife. Since my grandparents worked in farming and husbandry in the village, I drew them in a natural setting. My grandmother used to milk the cows, while my grandfather did the heavy work of farming. I drew my grandparents to represent village life. The green environment represents the wilderness. The dog is their faithful companion."

The Old Days

HCT9/85-year-old grandfather
HCT9 recounts that her elders would stay in tents on the plateau, lighting a fire and sharing stories, grazing the sheep, and that the moonlight was more beautiful at night. She also describes how they were caught in the rain on the plateau.

"Back in the past, they would cut down dry trees on the plateau and make a fire. People would gather around the fire and chat. There were more tents and sheep than now. They would go to the plateaus in a festive mood. ...To prevent wolves from eating the sheep, they had shepherd dogs. They had lost many relatives in the past. For this reason, I didn't color the picture except for the trees. I drew the fire, houses, tents, sheep, and the night sky."

Longing

NA1/68-year-old neighbor
NA1 tells the story of a neighbor who went abroad to work for financial reasons. During his time away, his mother passed away, and he was unable to attend her funeral. Upon his return, he was mistakenly arrested, and as a result of this incident, he became estranged from his hometown and moved away but eventually returned years later.

"I made a story with pictures because I always need visuals alongside sentences. ...There is a hidden pain and longing in the story I told and the pictures I made. My first drawing is of a father walking away with his back turned, carrying the last toys for his children. My second drawing depicts a bridge, as it was one of the most memorable moments in the man's life. In the third drawing, I drew three graves to represent death: his mother's, father's, and brother's. He had come from abroad to see his mother but could not. I depicted this pain through the graves and the colorful flowers on them. Life and death. My final drawing is a yellow tulip. ...It may seem insignificant alone, but the yellow tulip represents separation. The departure and the hopes left behind... The barbed wire I drew in my story symbolizes captivity. The story was filled with pain, happiness, sorrow, and separation."

Happiness Left in the Past

HCT3/68-year-old grandfather
HCT3 narrates that during winter nights, the electricity would often go out in their village. On those nights without electricity, the family members would gather around the stove, sharing stories by the light of gas lamps and candles. Despite the hardships, strong neighborly bonds were formed during these times, and there is a sense of nostalgia for those days.

"I told many things on the cover of my storybook. For example, the reason I turned the letter 'Z' upside down in the title is because I am telling the past. Since people used to chat by candlelight, I depicted the letter 'I' with a candle. When the electricity went out, everyone would gather around the stove, roast chestnuts, and have conversations. This way, everyone would come together. Nowadays, I can't see such environments. Old times are like chatting by candlelight. The candle melts, its light fades, darkness comes, and happiness stays in the past."

My Father

NA4/66-year-old father
NA4 recounts that her father was urgently called home while at the market. When he returned, he found his father lying motionless on the prayer rug. In a desperate attempt, he performed CPR, then took him to the hospital, but his father had passed away.

"Death is not actually annihilation; it is moving from one house to another. The grave is a house. That's why I depicted the grave as the house where my grandfather rests and has just moved to. I chose to draw the act of prostration to represent prayer in the most appropriate way."

Tragic Loss

NA8/65-year-old aunt-in-law
NA8 narrates that her aunt's beloved husband was suffering from cancer, and they felt helpless in the face of his illness. One day, he was taken to the hospital, where he passed away, leaving her filled with longing and grief.

"After her husband died, the woman's life became dark. That's why I made the picture black and white. I covered her face with her hands to show that she is crying and longing for her husband. Even her dress is barely visible. The woman is unhappy because she doesn't have her husband. There is no one around her, only emptiness. I drew some grass to indicate that her husband did not die for her."

Gas Lamp

NA9/67-year-old mother
NA9 wrote how his/her aunt was married off at a young age, lost her husband early, never remarried, and faced an earthquake alone in her house. She was later relocated but soon passed away.

"I wanted to tell my story through a gas lamp that shared my aunt's loneliness. My aunt lived alone, and the only thing beside her was the gas lamp. Who knows what this lamp must have heard from my aunt, what it witnessed. ...The gas lamp no longer burns, as there is no longer a woman to share her loneliness."

Ice Cream

HCT16/69-year-old neighbor
HCT16 recounts that his/her neighbor's childhood friend, whom she was very fond of, constantly asked for ice cream, but her family opposed this. After a while, the friend disappeared from the neighborhood, as she had been taken abroad for treatment due to illness. Unfortunately, she passed away while receiving treatment there.

"The person who died loved ice cream and had a very colorful life. The death occurred abroad. In other countries, the deceased are buried with the coffin open at the face. Since it represents death, I drew the coffin completely black. To represent the person's colorful life and innocence, I drew colorful ice cream scoops. The pink ice cream represents a neighbor's beloved childhood friend. It started to melt, and a piece of it broke off. ...On one side, there is color, and on the other, there is colorlessness."

Lonely Child

HCT4/70-year-old neighbor
HCT4 shares the story of a neighbor who, as a child, was excluded by friends from games and left feeling isolated and heartbroken.

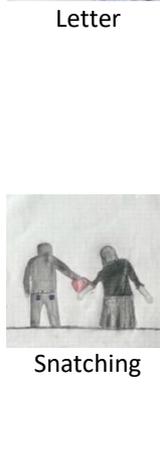
"In the picture, I drew a sad girl whose childhood was darkened by feelings of exclusion. I deeply understood the girl's emotions. I depicted the girl looking at the other children from a distance, admiring them. In the picture, the girl has kept her sorrows and pains inside and is alone."

Patience and Determination

NA7/65-year-old mother
NA7 recounts that his/her mother was married through an arranged marriage, their financial situation was not good, and as a result, they lived in damp houses.

"My mother's stories deeply affected me. She always talked about damp houses with peeling paint. I thought I could express this by painting the cardboard. I remembered what my teacher had said about conceptual art. Later, I decided it would be better to attach real wall plaster to the cardboard to make it more authentic."

<p>Damp-smelling Houses</p>	<p>NA5/65-year-old grandfather NA5 narrates that his/her grandfather married for love but his mother mistreated his wife. He was kicked out of the house and opened a cassette store to support himself.</p>	<p><i>"Since my grandfather had a cassette shop, I first drew a cassette. Our teacher had talked to us about ready-made objects and installation art. Then I thought of bringing an old cassette and making this kind of work. In the end, I decided to display the cassette on the wall."</i></p>
 <p>Cassette</p>	<p>HCT15/73-year-old neighbor HCT15 shares a story of a neighbor, who married at a young age, went to an unknown village as a bride. She was one of the few people in the village who could read and write, and she would write letters for the villagers. The saddest and most longing-filled letters she wrote were to her husband, who left for work abroad shortly after their marriage.</p>	<p><i>"In the past, communication was very difficult, and only the village head had a telephone. That's why letters were very valuable. ...I used straw paper, which was used for letters in those times, to remind of an old letter. Back then, most people in the village couldn't read or write. ...When they sent a letter, a mark would be left on the envelope. I sealed the letter with a red fingerprint to symbolize love. I burned the corners of the paper and the envelope with a lighter I associated the burning to the woman's pain and the letter to her heart."</i></p>
 <p>Letter</p>	<p>HCT5/81-year-old grandfather HCT5 recounts that while his/her grandfather was sitting with his friends in front of the coffeehouse, a female beggar approached them and asked for money. They gave her some money, but as the woman walked away, someone else grabbed her purse and ran off with it.</p>	<p><i>"The interesting part of my grandfather's story was about a beggar woman whose money was taken. I tried to recreate the moment. The woman is the beggar, and the man is the man who took the beggar's bag by force. I didn't show their faces because someone doing such a thing shouldn't have a face. I also didn't draw their feet because they didn't deserve them."</i></p>
 <p>Snatching</p>	<p>HCT10/68-year-old grandfather HCT10 narrates how his/her grandfather, once a merchant, was hit by a speeding car while on his way to collect money from a place where he had supplied goods. He endured hardships afterward but made efforts to rebuild his life.</p>	<p><i>"Since the incident happened in the city, I drew buildings and skyscrapers. Due to the tragic nature of the event, I chose charcoal for the drawing. I chose not to draw anyone else to ensure the focus of the picture remained on my grandfather. I drew the shoe far away because I thought it had flown off from his foot during the accident. The shoe is a black rubber shoe... This shoe also represents financial hardships."</i></p>
 <p>Accident</p>		

According to Table 1, students engaged with elderly individuals by listening to their unforgettable memories, transforming these narratives into life writings, interpreting them through various artistic methods and techniques, and creating creative artistic expressions. From the life writings, it was observed that the elderly individuals mostly shared sad memories, which the students found interesting and conveyed. The life writings have helped us understand the lives of elderly individuals, as well as the students' ways of looking at and perceiving these experiences. Students gained awareness that visual arts lessons are not only about manual skills and drawing abilities, but also involve various methods and techniques other than traditional painting techniques. Throughout the application process, students successfully utilized different techniques in their artistic expressions. A total of 24 students produced distinct, creative, and original works. However, three students (NA2, HCT9, HCT4) strayed from originality by directly replicating elements from other works in their designs.

Creative Experiences Gained by Students Through Art-Based Practices

As a result of the analysis of the data obtained from the interviews with the students, a theme titled "Creative Experiences" was identified (Table 2).

Table 2

Data Related to the Theme of Creative Experiences

Categories	Codes	Participants
Learning Experiences (n*= 43)	Learning to Create Metaphors	NA1, NA2, NA3, NA5, NA7, NA8, NA9, NA10, HCT9, HCT13, HCT15, HCT16
	Learning New and Different Techniques	NA1, NA2, NA3, NA4, NA5, NA6, NA7, NA8, NA9, NA10, NA11, HCT1, HCT2, HCT3, HCT4, HCT5, HCT6, HCT7, HCT8, HCT9, HCT12, HCT13, HCT14, HCT15, HCT16
	Learning to Be Original	NA5, NA8, NA10, HCT4, HCT5, HCT16
	Artistic Skills	NA1, NA3, NA4, NA5, NA8, NA11, HCT3, HCT4, HCT5, HCT6, HCT7, HCT8, HCT9, HCT10, HCT12, HCT13, HCT14, HCT15
Self-Development (n= 70)	Writing Skills	NA2, NA3, NA4, NA7, HCT1, HCT3, HCT6, HCT7, HCT9, HCT10, HCT11, HCT12, HCT14
	Creative and Divergent Thinking Skills	NA1, NA2, NA3, NA4, NA5, NA6, NA7, NA8, NA9, NA10, HCT1, HCT2, HCT3, HCT4, HCT5, HCT6, HCT7, HCT8, HCT9, HCT10, HCT11, HCT12, HCT13, HCT14, HCT15, HCT16
	Imagination	NA1, NA2, NA9, HCT7, HCT11
	Artistic Perception	NA2, NA5, NA6
	Self-Confidence	NA8, HCT3, HCT4, HCT5, HCT6

* *The frequency of participants emphasizing the codes*

When Table 2 is examined, the theme of "Creative Experiences" is divided into two categories. The codes associated with each category are listed, and the frequency of emphasis on each category was determined based on students' statements. According to this information, the participants emphasized the category of "Self-Development" (n= 70) the most and "Learning Experiences" (n= 43) the least. Below, examples of student statements corresponding to each category as shown in Table 2 are presented.

CATEGORY 1: Learning experiences:

This category comprises three codes: "Learning to Create Metaphors", "Learning New and Different Techniques", and "Learning to Be Original".

"I realized how many ideas could emerge through the use of metaphors." (HCT15)

"I also learned that I could use symbols to convey ideas. It turns out you can express a lot with just a single object." (HCT16)

"I learned new techniques. I used to think painting was just about putting colors on paper, but it can actually be done in various ways." (HCT1)

"I experienced how unique it feels to be different from others and reflect this in our own work." (NA5)

"I learned how a story can be told by establishing a connection with an object. Looking at it from different perspectives gave me new ideas. It was effective for me to be able to tell it like myself, not like others." (NA10)

CATEGORY 2: Self-Development:

This category comprises six codes: "Artistic Skills", "Writing Skills", "Creative and Divergent Thinking Skills", "Imagination", "Artistic Perception", "Self-Confidence".

"My problem-solving, story-writing, and drawing skills improved." (HCT3)

"The activity helped me create artistic works by incorporating writing." (NA3)

"It helped me understand how to approach a task differently and think creatively. When I focus on the details of a story, new ideas come to mind." (NA3)

"I learned how to use my imagination and realized how to materialize an idea in a different way." (NA2)

"It enhanced my artistic perception, which led to the creation of beautiful works." (NA2)

"I learned about many events I had not experienced or known before. Drawing lessons from these events boosted my self-confidence." (HCT4)

"I didn't want to share my thoughts, but it helped me share them without hesitation." (NA8)

When Table 2 is examined, it is evident that among the nine identified codes, the codes "Learning New and Different Techniques," "Creative and Divergent Thinking Skills," and "Artistic Talent" were the most frequently emphasized. According to the students' statements, the implemented practice enabled them to learn various techniques, develop the ability to create metaphors, and cultivate originality. Additionally, they enhanced their creative and divergent thinking skills, artistic skills, writing skills, imagination, and self-confidence.

The Experiences of Students in Developing Empathy and Sympathy Skills Through Art-Based Practices

As a result of the analysis of data obtained from interviews with students, two themes were identified: "Developing Empathy Skills" (n=27) and "Developing Sympathy Skills" (n=25) (Table 3).

Table 3

Data on the Themes of Developing Empathy and Sympathy Skills

Themes	Participants
Developing Empathy Skills (n*= 27)	NA1, NA2, NA3, NA4, NA5, NA6, NA7, NA8, NA9, NA10, NA11, HCT1, HCT2, HCT3, HCT4, HCT5, HCT6, HCT7, HCT8, HCT9, HCT10, HCT11, HCT12, HCT13, HCT14, HCT15, HCT16
Developing Sympathy Skills (n= 25)	NA1, NA2, NA3, NA4, NA5, NA6, NA7, NA8, NA9, NA10, NA11, HCT1, HCT2, HCT4, HCT5, HCT6, HCT7, HCT8, HCT9, HCT10, HCT12, HCT13, HCT14, HCT15, HCT16

* The frequency of participants emphasizing themes

As seen in Table 3, no categories or codes were identified under the specified themes. Below, examples of student statements corresponding to each theme in Table 3 are provided.

THEME 1: Developing empathy skills:

"I told my grandfather that during the times he was afraid, I would also feel afraid and that his fear was justified." (HCT2).

"When I put myself in their place, I learned what it means to experience absence and suffering." (HCT6)

"I tried to understand the other person. To comprehend the true purpose behind their actions, I put myself in their place." (HCT12)

"When I put myself in his place, I realized that I would not be as courageous as he was. He had always faced a challenging life and what he accomplished was an extremely difficult task. I tried to convey that I understood his actions." (NA1)

"I spoke empathetically, understanding their experiences without forcing the conversation." (NA2)

"I tried to think like my father. I put myself in his place and wondered what I would do if I were him." (NA4)

THEME 2: Developing sympathy skills:

"While talking to my grandmother, I noticed my mother was upset, and I felt the same. I hugged her." (NA7)

"...When she was sad, I felt sad as well. She had lost a beloved spouse. I felt as though I had lost a close relative myself." (NA8)

"The person speaking to me recounted his story with a saddened expression. I also felt sad because I was sharing the same emotions with him." (SBT8)

"...I put myself in my grandfather's place, experiencing his thoughts and the events he had endured. As I listened, it felt as though I had lived through those moments myself. It deeply affected me. His accident and pain hurt me as well. My conscience ached, and I couldn't help but cry." (HCT10)

"I shared her sorrow. We were moved together. Often, my voice trembled just like hers. As she recounted her experiences, she was on the verge of tears. Our eyes, too, welled up. Strangely, seeing her like that made me unable to hold back my own tears." (HCT13)

When Table 3 is examined, it is observed that all 27 students who participated in art-based practices reported an improvement in their empathy skills. Regarding the development of sympathy skills, 25 students made positive statements, while two students expressed negative opinions.

Discussion & Conclusion

In this study, the students engaged with elderly individuals by listening to their unforgettable memories, transforming these narratives into life writings, and interpreting them through various artistic techniques. According to Burnaford et al. (1996), creating meaning constitutes true learning and often does not occur easily. In similar studies conducted by Güneş (2018), Kaya and Güneş (2022), Öztürk (2022), and Akdeniz (2024), participants made sense of their own autobiographical writings. These studies differed in that participants did not derive meaning from others' life experiences. Additionally, the studies by Golparian (2012), Güneş (2018), Maviöğlü (2019), Dağlıoğlu (2021), and Akdeniz (2024) differed from this research in that they incorporated their own artistic expressions into the study as both participants and researchers. The students successfully transformed the meanings they created into artistic expression using different techniques. While 24 students produced original, creative, and distinctive works, three students (NA2, HCT9, HCT4) created plagiarized pieces based on other works.

The students reported that the practice enriched their learning experiences, enabling them to learn various techniques, create metaphors, and develop originality. The nature of a/r/tographic research "helps participants discover alternative ways of understanding, imagining, and perceiving the world through artistic practice. In doing so, it liberates participants from fixed perceptions of art" (Keser & Narin, 2017). Through art-based practices, students developed creative and divergent thinking skills, artistic skills, writing skills, imagination, and self-confidence. It has been observed that these findings align with the research conducted by Güneş (2018), Kaya and Güneş (2022), and Öztürk (2022). Furthermore, Akdeniz's (2024) study conducted in a penal institution corresponds with the finding that participants developed authentic thinking skills over time. Similarly, Akdeniz's (2024) research also revealed that participants experienced difficulties in writing. Considering that students in this study also faced significant challenges in writing at the beginning, this finding is deemed highly significant. Güneş (2018) and Kaya (2022), who addressed similar issues in their studies, identified the causes of these problems as

the lack of an inquiry-based approach in traditional art education, insufficient writing practice, and students' tendency to perceive their life experiences as insignificant.

All students who participated in art-based practices stated that their empathy skills improved. Regarding sympathy skills, 25 students reported positive changes, while two indicated no significant change. Similarly, Yüksel (2004) conducted an eight-week empathy training program with an experimental group. After the program, it was observed that the empathy skill levels of the experimental group students increased compared to those of the control group students. In their study, Harz et al. (2023) designed a virtual art-based curriculum and implemented it with intern students in a hospital setting. The results indicated that the curriculum was effective in enhancing empathic skills. In their studies examining the relationship between empathic tendency and aggression levels among different high school students, Soydan (2019), Arslanoğlu (2012), and Filiz (2009) found that as empathic tendency scores increased, aggression scores decreased. These findings suggest that individuals with empathic skills are able to resolve their problems without resorting to violence or aggression (Gander & Gardiner, 2015). In his study on family medicine specialist students, Keleş (2023) found that their empathy levels were moderate. He emphasized the need to aim for an increase in empathy levels throughout their education. Similarly, Slevin (1991) applied the "Attitudes Toward the Elderly" inventory to middle school students, first-year nursing students, and qualified nurses. The results indicated that both middle school students and nursing students exhibited negative attitudes. These findings highlight the importance of empathy training for high school students and young individuals pursuing education in the healthcare field.

Suggestions

The use of a/r/tography methods combined with life writing and metaphor creation is considered beneficial for enhancing self-expression, writing skills, creativity, originality, inquiry skills, and artistic interest. Therefore, it may be beneficial to incorporate this approach comprehensively across all grade levels in secondary education visual arts courses. Life writing and metaphor creation, as elements of a/r/tography, can be applied at different age groups, and different results can be obtained, thus contributing to the field. It may be beneficial to conduct interviews with elderly individuals through art-based practices with students at all educational levels, from primary school to university. This approach can enable students to gain diverse experiences, learn from different life stories, and develop awareness of the importance of life narratives, encouraging them to develop empathy and sympathy. Further research on empathy and sympathy education in visual arts classes could be beneficial.

Author Contribution Rates

The authors contributed equally to the study.

Ethical Declaration

All rules included in the "Directive for Scientific Research and Publication Ethics in Higher Education Institutions" have been adhered to, and none of the "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics" included in the second section of the Directive have been implemented.

Conflict Statement

The author declares no competing interests.

Türkçe Sürümü

Giriş

Eğitim içerisinde bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanları kapsayan sanat eğitimi, araştıran, eleştirel bakabilen, ince bir ruha sahip, saygılı, hoşgörü sahibi ve empati kurabilen insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Özsoy, 2007). Bu da duyuşsal ve bilişsel yeteneklerin geliştirilmesi üzerine temellenen ve kişilerarası ilişkilerde önemli bir beceri olan empati ve sempati becerilerinin sanat eğitimi ile kazandırılabilceği anlamına gelmektedir. Castells (2001)'in belirttiği gibi;

“Sanat her zaman farklı ülkelerden, kültürlerden, farklı cinsiyetlerden, farklı sosyal sınıflardan, etnik gruplardan veya güç pozisyonlarından gelen insanlar arasında köprüler kurmak için bir araç olmuştur. Sanat her zaman baskı, farklılıklar ve çatışmaların ötesinde insan deneyiminin birliğini yeniden sağlayabilen bir iletişim protokolü olmuştur” (s. 5).

Ayrıca sanatın bilişsel gücünün yadsınamaz ölçüde olduğunu savunan Arnheim (1989), herhangi bir çalışma alanında imgelerin pratik kullanımı olmaksızın neredeyse hiç öğretme ve öğrenme olmadığını hatırlatmaktadır. Arnheim, algının bilişsel bir çaba olduğunu, görsel algının görsel düşünme olduğunu ve sanat yapımının bir tür görsel problem çözme olduğunu savunmaktadır (Parsons, 1998a). Eisner'in (2002) da belirttiği gibi sanat dünyayı fark etmeyi öğrenmemize yardımcı olacak bilişsel işlevlere sahiptir. Sanat etrafımızdaki dünyaya uyanmak için koşullar sağlayan bir bilme yoludur (s. 10). Bununla birlikte fikirler ve imgeler bir malzemeye kazınmadıkları sürece tutunmaları çok zordur. Yarattığımız eserler bize geri seslenir ve onların huzurunda, "söylediklerimizi görmemizi" sağlayan bir konuşmanın parçası oluruz. Görsel imgeler belirli ilişkileri canlı hâle getirir. Belirli bir ortamı ve içindeki yerimizi fark etmemize ve anlamamıza yardımcı olurlar (Eisner, 2002). Sanatlar aktif düşünme meselesidir ve başka türlü erişilemeyen anlamları kullanılabilir hale getirmektedir (Parsons, 1998b).

Modern çatışmacı yaklaşım, kuşak çatışmalarının sosyal değişimleri yönlendirdiğini ve toplumsal gelişimi sağladığını öne sürmektedir. Zıt görüşlerin çatışmasıyla yeni görüşler oluşmaktadır. Fakat süreklilik gösteren çatışmalar kişilerarası ilişkilere ve sosyalleşmeye zarar vermektedir (Canatan, 2008). Günümüzde yaşlı bireyler yeni nesil ile kuşak çatışması yaşadıklarını, yeni neslin yaşlı bireylere duyarsız olduklarını ve onlara karşı saygısız davranışlarda bulduklarını söylemektedirler (Çınar, 2019). Yaşamın tüm evrelerinin zorluklarıyla mücadele ederek varlığını sürdürebilmiş olmanın bilgeliği ve iç görüşüne sahip (Beğer & Yavuzer, 2012), kültürel aktarımın yol göstericileri olan yaşlı bireyler (Karaköse, 2018) topluma bir yük olarak görülmektedir (Palmore, 1999).

Alan yazın incelendiğinde yaşlı bireylere karşı olumlu veya olumsuz tutumların sergilenmesinde toplumsal ve sosyal etkileşimin etkisi olduğu görülmektedir (Slevin, 1991; Voogt vd., 2008). Sağlık alanında eğitimlerine devam eden öğrencilerin yaşlı bireylere karşı olumsuz davranışlar gösterdiğini belirten çalışmalar (Cheong vd., 2009; Slevin, 1991; Zhou, 2007) olduğu gibi tepkisiz kalınan veya yaşlı bireylere olumlu davranışlar olduğunu belirten çalışmalar da (Chua vd., 2008; Lee vd., 2005; Soyuer vd., 2010; Yılmaz & Özkan, 2010) bilinmektedir. Bununla birlikte lise öğrencilerinde empatik eğilim arttıkça saldırganlığın azaldığı (Filiz, 2009; Soydan, 2019), empati eğitim programının empatik beceri düzeyini artırdığı (Yüksel, 2004) yönünde araştırmalar da bulunmaktadır. Ayrıca duyuşsal ve bilişsel güce sahip olan sanatın empatik kapasiteleri geliştirme potansiyeli olduğunu gösteren araştırmalara da rastlanmıştır (Bentwich & Gilbey, 2017; Harz vd., 2023; Porto & Zembylas, 2020; Rezaei vd., 2023; Stout, 1999). Alan yazın incelemelerinde eğitimin birçok alanında empati becerisinin araştırmaya konu edildiği ancak sempati becerisinin sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir.

Değerlerimizi kaybetmemek, toplumsal ilişkilerimizi devam ettirmek, kuşaklar arasındaki iletişim ve etkileşimi güçlendirmek için empati ve sempati becerilerini geliştirmek giderek daha önemli hâle gelmektedir. Bu becerilerin geliştirilmesi için gençler ile yaşlı bireylerin sanat temelli eğitim programları içerisinde daha fazla bir araya gelmeleri faydalı olabilir. Özellikle sağlık alanında çalışacak gençlerin yaşlı

bireylerle sıkça karşı karşıya kalabileceği düşünülecek olursa bu daha anlamlı bulunabilir. Bu bağlamda sanat eğitimi içerisinde empati ve sempati becerilerinin gelişimi üzerine odaklanan bu araştırmanın alana farklı bir bakış açısı getireceği umulmaktadır.

Empati

Kişilerarası ilişkilerde sergilenen empatik durum iletişim sürecinde etkin bir konumda yer almaktadır (Barnett, 1990). Empati, bir kişinin duygularının başka bir kişi tarafından aynı şekilde anlaşılması ve bu duyguların ona yansıtılmasıdır (Dökmen, 2005; Rogers, 1975). Hilgard ve diğerlerine (1971) göre empati, bir kimsenin hislerinin anlaşılması için kendini onun yerine koymasındır. Kasatura (1998) empatiyi karşıdakinin duygularını fark etmek ve karşı taraftan bakabilme tecrübesi olarak yorumlamıştır.

Empatide bilişsel ve duyuşsal olmak üzere iki öge bulunmaktadır (Gladstein, 1983). Bilişsel süreç başkasının yaşadığı durum ve düşüncelerini anlama, duyuşsal süreç ise bireyin başkasının yerine geçerek onun hissettiğini hissetmektir (Staub, 1990). Dökmen'e (2005) göre empati sürecinin tam ve sağlıklı tamamlanması için birey karşıdaki gibi olmalı, onun gözüyle bakmalı, karşıdaki duygularını eksiksiz anlamalı ve bu hissettiklerini karşıdakine yansıtmalıdır.

Empati, eğitim yoluyla geliştirilebilen bir beceridir (Dökmen, 1988; Eisenberg, 1982; Payne vd., 1972; Perry, 1975; Şahin & Akbaba, 2010; Tanrıdağ, 1993; Yılmaz, 2003). Empatiyi duruma özgü bilişsel veya duyuşsal bir durum olarak kabul etmenin altında yatan örtülü teori, kişinin gelişimsel empati düzeyi ne olursa olsun empatik deneyimin duruma göre değişmesidir. Bu bakış açısı empati eğitimi veya öğrenmeyi teşvik etmeye olanak tanımaktadır (Duan & Hill, 1996).

Sempati

Sosyal ve gelişimsel psikolojide uzun bir geçmişe sahip olan sempati, Yunanca *sympatheia* veya Latince *sympathia* "birlikte" (*syn*) "acı çekmek" (*pathos*) anlamına gelmektedir (Wispé, 1986). Sempati bazen empati kavramı ile eş tutulsa da aslında birbirinden farklı durumlardır (Langer, 1972'den aktaran Wispé, 1986). Empatide bir kimseye ulaşma, sempatide bir kimseye yönelme hâli bulunmaktadır (Dökmen, 1988).

Sempati için araştırmacılar çoğunlukla benzer tanımlamalar yapmışlardır. Davis (1994) sempatiyi bir kimsenin diyalog kurduğu diğer bir kimsenin yaşadığı duygusal durumu uygun bir tavırla ona yansıtması olarak, Eisenberg ve Miller (1987) başkasının duygusal durumundan veya koşulundan kaynaklanan, diğerinin duygusuyla aynı olmayan ancak üzüntü veya başkasının iyiliğiyle ilgili endişelerden oluşan duygusal bir tepki olarak tanımlamaktadırlar. Bir kimseye sempati duymak o kimsenin duygularını benimsemek, o kimsenin mutluluğu ve acısını yaşamak anlamına gelmektedir (Dökmen, 2005). Sempati, bir kimseyi anlamak yerine o kimseye "yandaş" olunmaktır. Bir kimseyi anlamak ve bir kimseye hak vermek farklı durumlardır. Sempatide karşıdaki kimseye hak vermek durumu vardır (Dökmen, 2005).

Pedagojik Bir Strateji Olarak A/r/tografi

Sanat temelli eğitim araştırmaları içerisinde yer alan a/r/tografi, bir araştırma metodolojisi, yaratıcı bir pratik ve performatif bir pedagojidir (Irwin, 2013). A/r/tografi, bilme, öğrenme ve yaratma süreçlerinin birbirine karşıt olmadığı, aksine sanat pratiğinin duyuşsal ve hareketli doğası içinde birleştiği ve sürekli geliştiği eğitimsel uygulamaya dayalı bir araştırma metodolojisidir (Triggs vd., 2024). Bir araştırma yöntemi olmasının yanında pedagojik yönüyle dikkat çeken a/r/tografi, sanatçı/araştırmacı/öğretmen kimlikleri aracılığıyla hem anlam üretilen hem de yaşayan bir sorgulama yapılan süreç odaklı ve uygulamaya dayalı bir metodolojidir (Irwin, 2004, 2013; Springgay, 2004; Springgay vd., 2005). Disiplinlerarası bir eylem olarak da tanımlanan a/r/tografi, sanatçıların, araştırmacıların ve öğretmenlerin bu kimlikleri hem kişisel hem de mesleki yaşamlarına entegre ettikleri bir süreçtir (Irwin, 2004). Bu süreçte sadece araştırma içerisindkilerle sınırlı kalmaz; izleyicileri de içine çekerek, onların bağlantılar kurmasını ve keşifler yapmasını teşvik eder (VerCetty, 2022). A/r/tografi katı prosedürlerden uzaklaşarak, sürecin içindeki belirsiz potansiyele odaklanan dinamik bir yaklaşımdır (Triggs vd., 2024). A/r/tografi, sanat, araştırma ve eğitimin yaşayan bir uygulaması olarak bir yaşam yazma ve yaşam oluşturma deneyimi ortaya koymaktır (Irwin, 2004). Yaşam yazma (Life writing), bireylerin yaşam deneyimlerini otobiyografi, biyografi, anı, şiir ve görsel anlatılar (fotoğraf, resim, video) gibi farklı formlarda ifade ettikleri geniş bir anlatı türüdür

(Hasebe-Ludt vd., 2009; Leggo, 2010). Yaşam yazımı, bireylerin kimliklerini keşfetmelerine ve deneyimlerini anlamlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Eğitimde yaşam yazımı kullanımı hem öğretmenler hem de öğrenciler için pedagojik anlamda zenginleştirici bir süreç sunmaktadır (Hasebe-Ludt vd., 2010). Leggo (2010) yaşam yazmanın özünü şu şekilde açıklamıştır: “Hayat, büyük bir bolluktur ve yaşam yazımı, bu bolluğun belirli yönlerine odaklanarak, yaşanmış deneyimlerin kaotik gibi görünen karmaşıklığında gizlenen anlam olanaklarını keşfetmenin bir yoludur” (s. 67-68).

A/r/tografi yönteminde yaşayan sorgulama ve metafor yeni anlamlar oluşturmak, sorgulama yapmak ve farklı bakış açıları geliştirmek için sıkça kullanılmaktadır. Yaşayan sorgulamada sanat yapma ve yazma birlikte çalışmaktadır. Bu, yaşayan sorgulamanın “salt görsel ve metinsel temsillerden ziyade, görsel ve metinsel anlayışlar ve deneyimler aracılığıyla oluşturulan somutlaşmış bir karşılaşma olduğu anlamına gelmektedir” (Springgay vd., 2005). Yaşayan sorgulama, sanat eğitiminin bilişsel evreye taşınmasında önemli bir etken olarak yer almaktadır. Yaşayan sorgulamayla öğrenenler deneyim edinmekte ve farklı anlamlar oluşturma ve sorgulama hakkında farkındalık sahibi olmaktadır (Güneş, 2018). Bu anlamda sanatı temele alan araştırmalar, “daha önce fark etmediğimiz şeylerin farkındalığını genişleten türden bir sorgulamayı teşvik edebilir” (Barone & Eisner, 2012).

A/r/tografide sorgulamanın bir başka yolu olan metafor ise anlamın var olan anlamından daha başka bir şeye çevrildiği simgesel bir anlatıdır (Anderson & Milbrandt, 2002). Estetik kaygıdan çok verilmek istenen mesaja yoğunlaşan postmodern ifade, metaforu çok fazla kullanmaktadır (Barrett, 2015). Metafor ile “aklın ve hayal dünyasının etkili bir biçimde birleştirilmesi” (Miles & Huberman, 2016), soyut bir durum somutlaştırılarak anlam kazandırılması (Draaisma, 2014) ve “tek bir ibarede çok fazla anlam ifade edilebilir” (Patton, 2014) olması onun eğitimde kullanılmasını da kaçınılmaz kılmaktadır. Bu bağlamda metaforlar soyut düşünebilme ve anlamlar açığa çıkarma imkânı sağladığı için sanatsal aktarım biçimi olarak a/r/tografik çalışmalarda da kullanılmaktadır (Akdeniz, 2024; Barney, 2009; Gillard, 2014; Güneş, 2018; Irwin vd., 2006; Purton, 2013). Bu çalışmada a/r/tografik sorgulama bağlamında yaşam yazma ve metafor, nesillerarası iletişimle sağlık meslek lisesi öğrencilerinin empati ve sempati becerilerini geliştirmek için kullanılmıştır.

Amaç

Araştırmada a/r/tografi yöntemi kullanılarak nesillerarası iletişim bağlamında sağlık meslek lisesi öğrencilerinin sanat temelli uygulamalar yoluyla empati ve sempati becerilerini öğrenme deneyimlerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, sağlık meslek lisesi öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde sanat temelli uygulamalar yoluyla;

1. Yaratıcı sanatsal anlatımlar oluşturma konusunda elde ettikleri deneyimler nelerdir?
2. Elde ettikleri yaratıcı deneyimler nelerdir?
3. Empati ve sempati becerilerini geliştirme deneyimleri nelerdir?

Soruları araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Yöntem

Araştırma Modeli

Yenilikçi anlayışlar için araştırma, kesin sonuçlara ulaşma süreci değil, anlamı uygulamalarla bulma, farklı yorumlamalar üretme çabasıdır (Barone & Eisner, 2006). Araştırmada, ortaya çıkan çeşitli problemlere tek bir araştırma yöntemiyle yaklaşmak yerine farklı yöntemlerle çözümler aranmış (McNiff, 2008) ve kısaca “metodolojik çoğulculuk” (Barone & Eisner, 2012) benimsenmiştir. Buna göre çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni ve sanat temelli eğitim araştırmalarından a/r/tografi yöntemi kullanılmıştır.

Eylem araştırması, denenmesi ve kanıtlanması gerekmeyen, genellikle sürecin nasıl devam ettiğini gün yüzüne çıkarmak, yeni fikirler oluşturmak, değerlendirme yapmak ve araştırma problemlerini çözmek için yapılan bir araştırmadır (Johnson, 2019). Sanat temelli araştırmalar ise nitel araştırma yönteminin sistemli,

önceden belirlenmiş kurallar ve ölçütlerinin dışında kendi düzlemleri içerisinde filizlenen (Güneş vd., 2022), araştırmacılar ve onların araştırmalarında yer alan kişiler tarafından araştırma süreci ve sonuçlarının sunulmasında sanatsal etkinlikleri kullanan bir araştırma yöntemidir (Barone & Eisner, 2006; Leavy, 2017; McNiff, 2008, 2012). Sanat temelli eğitim araştırmaları da belli insan faaliyetlerini sanatsal bağlamda anlama çabasını içermektedir (Barone & Eisner, 2006). Diğer bir ifadeyle sanatın eğitsel olayları araştırmak için kullanılmasını kapsamaktadır.

Sanat temelli eğitim araştırmalarında hazır ve belirlenmiş şablonları kabul etmeyen araştırmacılar, araştırma sürecini üretken ve canlı bir sorgulamaya dönüştürmektedir (Sinner vd., 2006). Bu bağlamda sanat temelli bir eğitim araştırma yöntemi olarak a/r/tografi için de standartlaşmadan bahsedilemez. A/r/tografi, veri toplama sürecine rehberlik edecek sabit kurallar dizisi ile önceden belirlenmiş sorular hazırlamak yerine (Armstrong, 2008) araştırma içinde sürece yön verecek sorular üretmektedir.

Sanat oluşturma ve yazma amacıyla başlayan a/r/tografi, araştırma içerisinde yer alanların tamamını birer a/r/tograf olmaya yönlendirmektedir (Irwin vd., 2006). Çünkü araştırma, öğretene ve öğrenen birlikteliğine dayanan bir süreçtir (Güneş, 2018). Öğrenciler ve öğretmenler birlikte kendilerini araştırmacı ve öğrenen olarak gördüklerinde araştırma herkes tarafından benimsenir. Böylece öğrenciler araştırılacak örnekler olmaktan çıkarak araştırma grubunun bir parçası olurlar (Burnaford vd., 1996).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Elâzığ ilinin bir ilçesinde bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde Sağlık Hizmetleri Alanı, Hemşire Yardımcılığı (HY) ve Sağlık Bakım Teknisyenliği (SBT) Dalı, 10. ve 11. sınıflarında öğrenim gören 2 erkek, 25 kız olmak üzere toplam 27 öğrenciden oluşmaktadır (Şekil 1). Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme tercih edilmiştir. Burada amaç, belirli bir alan, konu veya yeni bir uygulamayı tanıtmaktır (Patton, 2014). Araştırmanın başlangıcında tüm katılımcılar uygulama süreci konusunda bilgilendirilmişler ve Gönüllü Katılım Formu ile Veli Onay Formu doldurmuşlardır. Etik ilkeler gereği katılımcıların adları saklı tutularak, HY1, HY2, ..., SBT1, SBT2, ..., şeklinde kodlamalar kullanılmıştır.

Şekil 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bilgiler

Sınıf Düzeyi	Dalı	Cinsiyet	14 Yaş	15 Yaş	16 Yaş	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam Kız	Toplam Erkek	Toplam HY	Toplam SBT
10	HY	Kız	-	7	-	7	9	21	19	2	11	16
		Erkek	1	1	-	2						
	SBT	Kız	2	10	-	12						
		Erkek	-	-	-	-						
11	HY	Kız	-	-	2	2	2	6	6	-	11	16
		Erkek	-	-	-	-						
	SBT	Kız	-	2	2	4						
		Erkek	-	-	-	-						
GENEL TOPLAM			3	20	4	27	27	27	25	2	11	16

Verilerin Toplanması ve Uygulama Süreci

Araştırmanın veri toplama sürecine Dicle Üniversitesi Etik Kurulunun onayından (08.09.2023/-559610) sonra başlanmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemleri olarak yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı günlükleri, yaşam yazma ve sanatsal çalışmalar kullanılmıştır. "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" nun hazırlık sürecinde şu aşamalar izlenmiştir: Alan yazın incelemesinin ardından görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular görsel sanatlar eğitimi alanında 3 uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda sorular temelde aynı kalmış sadece bazı soruların ifadelerinde düzeltmeler yapılmıştır. Görüşme formundaki sorular çalışma grubunun dışından üç öğrenciye okutulmuş açık ve anlaşılır olduğu belirlenmiştir. Son şekli verilen 7 soruluk "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" şu soruları içermiştir:

1. Uygulamanın sanatsal üretimimize nasıl bir katkısı olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
2. Uygulamanın yaratıcı düşünme sürecinize katkısı ne olmuştur? Açıklayınız.
3. Yapılan uygulamada nasıl bir empati kurdunuz? Açıklayınız.
4. Yapılan uygulama sürecinde nasıl bir sempati geliştirdiniz? Açıklayınız.
5. Uygulama sürecinde hissettiğiniz duyguları hangi kelimelerle ifade edersiniz?
6. Yaşlı bireylerle görüşme sürecinde neler hissettiğinizi açıklayınız.
7. Uygulama ile ilgili görüş ve önerileriniz varsa belirtiniz.

Uygulama süreci toplam 8 hafta, 16 ders saati ve yaklaşık 140 dakika ders dışı zamanı kapsamıştır. Uygulama birinci araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan etkinlikler sırasıyla aşağıda verilmiştir.

Yüzleşme: Farkına Varma

1. Hafta

Öğrencilere süreç hakkında bilgi verildikten sonra metafor ve yaşam yazma konusu anlatılmıştır. Ardından metafor konusunun teorik anlatımını desteklemek ve daha da somutlaştırmak adına sanatçı, araştırmacı ve bir öğretmen olan birinci araştırmacının ve görsel sanatlar eğitimi alanında bir uzmanın görüşleri doğrultusunda seçilen, Türkiye Radyo ve Televizyonu 2. Kanalı'ndan (TRT 2) "MECAZ" adlı videolar izletilmiştir (Bkz. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL0gMcF5aNgrOYCdPpRi03ddrYfacQGRrj7>). Her öğrencinin yakınlarında bulunan en az bir yaşlı birey ile görüşmeleri, onların kendileri için önemli gördükleri yaşam hikâyelerini ve unutamadıkları anılarını ayrıntılara dikkat ederek dinlemeleri, bunlardan yaşam yazmaları ve yaşam yazmalardan da metafor oluşturarak sanatsal üretime dönüştürmek için fikirler üretmeleri istenmiştir.

Yaşlı Bireylerle Görüşme

2. Hafta

Derste, yazılan hikâyeler ve anılar üzerine konuşulmuştur. Öğrencilerin dinlediklerini yazıya dökmeye sorunlar yaşadığı fark edilmiştir. Bu durum sanatsal anlatıma geçmeden önce çözülmeye çalışılmıştır. Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinden ek dersler alınması kararlaştırılmıştır. Öğrencilere yaşam yazma, empati ve sempati kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, "Empati kurmak neden önemlidir? Empati ve sempati arasındaki fark nedir?" şeklinde sorular sorarak öğrenciler düşünmeye yönlendirilmişlerdir.

3. Hafta

Öğrencilere yaşam yazma, empati ve sempati kavramları hakkında bilgi verilmiş, "Hangi durumlarda empati kurmak zor olabilir? Günlük hayatınızda en çok hangi durumlarda empati kuruyorsunuz?" gibi sorular sorularak öğrenciler düşünmeye yönlendirilmişlerdir. Öğrencilerin yaşam yazmada hâlâ eksikliklerinin olduğu fark edilmiştir. Bunun üzerine öğrencilere daha fazla kitap okumaları tavsiye edilmiştir. Yaşam yazma sürecinde öğrencilerin düşünmeleri ve sorgulamaları için onlara zaman tanınmıştır.

4. Hafta

Öğrencilerin yazdıkları sınıfta okutulmuştur. Daha önceden kararlaştırılmış olan yazım ve dil bilgisi kuralları ile ilgili yapılan ek derslerin başarılı olduğu görülmüştür.

Derinleştirme: Anlamlandırma

5. Hafta

Yaşam yazmalar tamamlandıktan sonra öğrencilerden yazdıkları üzerine derinlemesine düşünmeleri, sorgulamalar yapmaları ve onlardan anlamlar oluşturmaları diğer bir deyişle metaforlar üretmeleri istenmiştir. Öğrenciler çalışmalarını için taslaklar oluşturmaya başlamıştır. Ders esnasında ve ders dışında öğrencilerin metaforları ve bu metaforları iletmeye kullanacakları yöntemler hakkında fikir alışverişlerinde bulunulmuştur. Yaptıkları çalışmalarda farklılık arayan bazı öğrenciler yeni fikirler geliştirebilmeleri için zaman istemişlerdir.

6. Hafta

Taslak çalışmalar bitirilmiş, yaşam yazmalar son bir kez daha tüm detaylarıyla gözden geçirilmiştir. Öğrenciler ile yazdıkları üzerine konuşulup, tartışılmıştır.

Yaratıcı Sanatsal Anlatım

7. Hafta

Öğrencilerden yaşam yazmalarından yola çıkarak taslak çalışmalarla oluşturdukları anlamları iletmek için yaratıcı sanatsal anlatımlarda kullanacakları teknikleri düşünmeleri ve yapmaları istenmiştir. Bu süreçte öğrenciler tek bir tekniğe bağlı kalmamışlar farklı teknikler araştırmış ve deneyimlemişlerdir. Ardından öğrencilere çalışmaların sergilenmesi için hazırlıklara başlanacağı söylenmiştir.

8. Hafta

Çalışmalar sergilenmeye hazır duruma getirilmiştir. Serginin adı “Başka Yaşamlar” olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin sanatsal çalışmaları son hafta uygulamanın yapıldığı okulunun ikinci kat koridoru boyunca sergilenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analiziyle analiz edilmiştir. Verilerin analizi; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması biçiminde dört aşamadan oluşmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 243). Buna göre veriler önce araştırmacılar tarafından düzenlenerek kodlanmıştır. Daha sonra araştırma dışından bir kodlayıcı tarafından farklı bir zamanda kodlama yapılmıştır. İki kodlayıcı arasındaki görüş birliği Miles ve Huberman (2016)'ın güvenilirlik formülü $[Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{(Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı)} \times 100]$ dikkate alınarak hesaplanmış ve uyum yüzdesi %80,26 olarak bulunmuştur. Ulaşılan kod ve temaların düzenlenmesinin sonunda bulgular bu kod ve temaların altında yorumlanmıştır.

Bulgular

Sanat Temelli Uygulamalar Yoluyla Öğrencilerin Yaratıcı Sanatsal Anlatımlar Oluşturma Konusunda Deneyimleri

Öğrencilerin yaşam yazma ve sanatsal çalışmaları içeriğine göre “Afet” (7 öğrenci çalışması), “İnanç” (3 öğrenci çalışması), “Köy Yaşamı” (5 öğrenci çalışması), “Özlem” (7 öğrenci çalışması), “Sabır ve Kararlılık” (5 öğrenci çalışması) olmak üzere beş tema altında toplanmıştır. Veriler, öğrencilerin yaratıcı sanatsal anlatımları, yaşam yazmaları ve öğrencilerden doğrudan alıntılarla sunulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1

Öğrencilerin Yaratıcı Sanatsal Anlatımları, Yaşam Yazmaları ve Çalışmaları ile İlgili Açıklamaları

Tema/Sanatsal Anlatımlar	Rumuz/Görüştüğü Yaşlı Birey/Yaşam Yazmaların İçeriği	Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları ile İlgili Açıklamaları
<p>Afet</p> <p><i>Eski Sarıcan'da Çiğ</i></p>	<p>HY6/65 yaşındaki babaannesi HY6 yazısında; babaannesinin bir sabah duyduğu gürültü sonrası yamaçtan kopan kayaların evlerinin üzerine yuvarlandığını, evlerin yıkıldığını, insanların hayatlarını kayb ettiklerini ve harap olan köylerini başka bir yere taşımak zorunda kaldıklarını anlatmıştır.</p>	<p>"Eski köyümüzün yaz mevsiminde ve kış mevsiminde çekilmiş fotoğraflarını kullanarak hayatın devam ettiğini belirtmek istedim. Eski köyümüz bir felakette yıkılmıştı ama ailem yeni köyümüze taşınmıştı..."</p>
 <p><i>Beyaz Tehlike</i></p>	<p>SBT6/66 yaşındaki dedesi SBT6 yazısında; yıllar önce bir kış mevsimi sabaha karşı bir kayanın yerinden koptuğunu, büyük bir gürültü ile köye çiğ düştüğünü, bir ailenin tamamının çiğ altında kalarak hayatlarını kayb ettiğini, çiğ sonrası köyün olduğu yerden taşınarak başka bir yere yerleştirildiğini anlatmıştır.</p>	<p>"Yazdığım şiirde çiğ felaketinin yaşattığı çaresizlik anlatılıyor. Hayatlarını kaybedenler için üzülen insanlardan bahsediliyor. Şiir yazmak istedim çünkü şiir hikâyenin hüznüne tercüman olabilir. Yazarken biraz zorlandım, kelimeleri bir araya getirip anlamlandırmak çaba gerektiriyordu. Ne yazabilirim diye uzun bir süre düşündüm, bu felaket yaşanırken oradaki insanların duygularını hissetmeye çalıştım."</p>
 <p><i>Deprem</i></p>	<p>SBT7/80 yaşındaki komşusu SBT7 yazısında; yaşlı komşusunun depremi kızıyla beraber yaşadığını, torununun kendilerini kurtardığını, evlerinin yıkıldığını, dışarıda soğukta kaldıklarını, yakınlarını depremde kayb ettiğini ve sonrasında diğer kızının yanına yerleştiğini anlatmıştır.</p>	<p>"Depremde çile çeken ve hayatlarını kaybeden insanları anlatmak istedim. Depremde birçok insan hayatını kayb ettiği için kırmızı bayrağımızı çizdim. Korku dolu anlar yaşayan aynı zamanda ayakta durabilen bir anneyi de anlatmak istedim. ...Nice emekler ile yapılan o nenenin evinde var olan bu mutlulukların da yıkıldığını anlatmak istedim. Yaşlı nenenin yazmasını çiçekli yaptım. Çünkü eskiden öyle yazmalar vardı. Renklendirmedim çünkü üzgün ve bitkin bir kadın vardı. Evi çatlak olarak çizdim. ...Türk bayrağını da çatlaklı bir şekilde çizdim. Bütün insanların evinin çatladığını, insanların kalplerinin çatladığını simgelediğini düşünerek çizdim."</p>
 <p><i>Taksi</i></p>	<p>SBT2/67 yaşındaki dedesi SBT2 yazısında; dedesinin taksicilik yaptığını, bir akşam yolcu almak için köy yoluna girdiğini, taksinin lastiğinin patladığını, garip ve ürkütücü sesler duyduğu için hızlıca lastiği değiştirdiğini, telaşla yanlış yola girerek nehir suyuna kapıldığını anlatmıştır.</p>	<p>"...taksi çizmemin sebebi taksilerin bana yolu ve gitmeyi hatırlatmasıdır. Ayrıca dedemin anlattığı hikâyenin çoğunluğu takside geçiyordu. Dedemin anlattığı taksi kafamda o an nasıl canlandı ise öyle çizdim..."</p>

Kara Lastik

HY10/69 yaşındaki babası HY10 yazısında; babasının yağmurlu bir günde ahırlarını sel basan akrabalarına yardıma gittiğini, yolda karşılaştığı bir adam ile dereden geçmeye çalışırken adamın akıntıya kapıldığını, babasının onu kurtardığını, adamın ise kaybolan ayakkabısının derdine düşerek kendisine teşekkür bile etmediğini anlatmıştır.

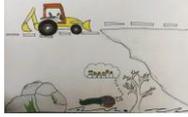
“Hikâyemi somutlaştırmak için seçtiğim bir çift kara lastik fakirliği anlatıyor. Babamın çektiği zorlukları, çobanlık anılarını anlatıyor. Ayrıca bu kara lastiklerle suya düşen adamı kurtardı. Yani bu kara lastik çok şey anlatıyor, anlamı çok büyük.”

“Dedem”

HY3/72 yaşındaki dedesi HY3 yazısında; köyde çobanlık yapan dedesinin küçük yaşta iken annesinin vefat ettiğini, ilerleyen zamanlarda önce bir gözünü sonrasında diğer gözünü de kaybettiğini, sadece ilk iki çocuğunu görebildiğini fakat ikisinin de vefat ettiğini, kalan altı çocuğunu ise hiç göremediğini anlatmıştır.

“Anıyı resim ile göstermek istedim. Öncelikle resmi renkli yapmak istemedim çünkü gözleri görmeyen birini çizdim. Anlattığım kişi çoğu zaman yatağına uzanır, köyde kaldığından evi ısıtmak için soba kullanırdı. Eski zamanlar olduğu için gaz lambası kullanırdı.”

Çocuklarım

SBT11/67 yaşındaki babası SBT11 yazısında; kışın köy yollarının kapandığını, babasının yol işçisi olarak yollarını açtığı bir köyde kahvaltıya çağrıldığını, kahvaltı sonrası yürüyüş yaparken kendi dikkatsizliği sonucu uçurumdan düştüğünü, köylülerin onu kurtararak hastaneye götürdüğünü, bu sırada hep çocuklarını düşündüğünü anlatmıştır.

“Uçurumdan yuvarlanmış babamı yerde yatmış ve yalnız çizdim. Baloncuk içerisinde çocuklarını gösterdim. Yandaki ağacın yapraklarını yalnızlığı göstermesi için çizmedim. Keççe yolları açmaya gelmişti...”

İnanç

Beyaz Yazma

SBT1/68 yaşındaki komşusu SBT1 yazısında; komşusunun henüz genç bir kız iken, bir yaz mevsiminde bostan sulamaya gittiğini, yolda birbiri ile oynaşan iki yılan gördüğünü, yılanlara zarar vermeden üzerlerine beyaz yazma atarak zengin olmayı dilediğini, sonrasında dileğinin gerçekleştiğini anlatmıştır.

“Dinlediğim hikâye çok ilginçti. Hikâyeyi sadece resim ile anlatmak istemedim. Resimde komşumuzu ve iki yılanı çizdim. ...Daha gerçekçi ve dikkat çekici olsun diye yaptığım resme evden getirdiğim beyaz bir yazma ekledim.”

Son Yolculuk

HY2/97 yaşındaki babaannesi HY2 yazısında; babaannesinin kayıncı ile otobüsle hacca gittiğini, hac dönüşü otobüsün yol kenarında ihtiyaç için durduğu esnada karşıya geçmeye çalışan kayıncısına bir arabanın çarptığını ve hayatını kaybettiğini, oraya defnedildiğini, sonrasında geri döndüklerini anlatmıştır.

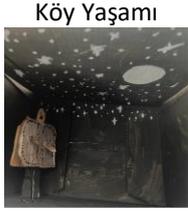
“Babaannemin anlattığı anı yoğun olarak din ve hac konulu olduğu için Kâbe resmi çizmeyi seçtim. Kâbe hem babamın hem de babamın baba annesinin çok görmek istediği bir yer olduğu için etkiledi beni. Çalışmamı hem çok eski bir anı olduğu için hem de daha nostaljik olsun diye renklendirmedim. ...Nasıl yapabileceğimi araştırdım ve sonrasında bu resmi yaptım.”

Kutsal Mekanlara Yolculuk

SBT12/85 yaşındaki dedesi SBT12 yazısında; dedesinin çok sevdiği eşyle hacca gittiğini, o toprakları çok sevdiğini, hac dönüşü eşinin hastalığının arttığını, bir gün eşine ilaç almaya çıktığını ancak eve dönmeden eşinin vefat ettiğini, eşine olan sevgisini ve özlemini anlatmıştır.

“Dedemin anlattığı anı beni çok etkilemişti. Dedemin nenemi bu kadar sevdiğini bilmiyordum. ...Resimli hikâye kitabı yazmak istedim. Kitabın kapak kısmında Kâbe'nin önemini belirtmek için daha canlı ve parlak gösterdim. İslam'ı, inancı, sakinliği, rahatlığı anlatan yeşil fon kartonu kullandım. Ayrıca yeşil renk yeniden canlanma ve umuttur. Dedem ve nenem inşallah yeniden birbirilerine kavuşacaklar.”

Gece

SBT8/69 yaşındaki amcası SBT8 yazısında; amcasının küçük yaşlarda çobanlık yaptığını, çobanlık yaptığı günlerin birinde akşam uyuyakaldığını, uyandığında uyuduğu yerden farklı bir yerde olduğunu anlatmıştır.

“Hikâyemi daha gerçekçi bir şekilde nasıl göstereceğini düşündüm. Bir kutu yaptım ve kutunun her tarafını guaş boya ile siyaha boyadım, dışını da siyah fon kartonu ile kapladım. Gökyüzüne gece olduğunu anlatmak için ay ve yıldızlar çizdim. Kartonun içerisine yerleştirdiğim insana da eskiden çobanların giydiği kıyafet olan kepenek giydirdim ki daha gerçekçi olsun.”

Cam Şeker

SBT14/68 yaşındaki babaannesi SBT14 yazısında; babaannesinin çocukken annesi tarafından sabah erkenden uyandırılıp hayvanları otlatmaya gönderildiğini, kahvaltı yapmadan çıktığını, çok acıktığını, otlakta kuzeniyle karşılaştığını, kuzeninikram ettiği şekeri yanında bulunan bir parça kuru ekmele ile yediğini, o gün yediği şeker ve ekmeğin tarifsiz lezzetini anlatmıştır.

“Annemin çocukluğunu anlattığım için ellerini küçük yaptım. Danaları otlatmaya gittiği için biraz kirli gösterdim. Tırnaklarının arasına çamur çizdim. Kolundaki ipten yapmış bilekliği ise bileklik almaya imkanlarının olmadığını yani fakir olduklarını anlatmak istedim. Şekeri pembe yaptım çünkü çocukta ve renkli bir kişiğe sahipti. Annem şekeri çok severdi. Ekmeği ise kahverengi ve benekli yaptım. Hava sıcak olduğu için ekmeğin kurumuştu.”

Eski Evler

SBT13/69 yaşındaki babaannesi SBT13 yazısında; köy hayatının nasıl olduğunu, yaşanan ev ortamlarını, eski gündelik hayatı anlatmıştır.

“Maket ev yapmaktaki amacım eskiyi anlatmaktı. Eskiden evler nasıldı, evlerin içlerinde neler vardı? Sade bir oda, bir mutfak. Dışarıda da bir tuvalet varmış. ...Maketimi dedemlerin yaşadıkları eski eve benzetmeye çalıştım. Eski evlerde odun sobası, minderler, sedirler, tahta dolaplar varmış. Ev 3 bölmeden oluşuyor. ...Birinci bölmede girişte mutfak, ikinci bölmede oturma odası, üçüncü bölmede ise yatak odası vardır. ...Maketimde malzemeleri tek tek yaptım ve yerleştirdim. Hiçbir ayrıntıyı kaçırmak istemedim. ...Eskiden çok yoksulluk varmış. O yüzden tüm eşyalarına değer verirlenmiş. Ama evleri gayet şirin ve sıcakmış, mutlularmış.”

Yaban

HY11/75 yaşındaki annesi HY11 yazısında; yaban hayatında günlük işlerini yapan ailesinin aniden bastıran yağmur sonrası apar topar köye döndüklerini, ineklerini yanlarına aldıklarını fakat o telaşla bir danalarını yabanda unuttuklarını ve kaybolan dananın köye dönüşünü anlatmıştır.

“O dönemin şartlarına uygun bir resim yapmak istedim. ...Yani yaban hayatını anlattım. Dedem ve nenem köyde yaban işleri ve hayvancılıkla uğraştıkları için onları doğal bir ortamda çizdim. Nenem süt sağma işlerini yapardı, dedem ise daha ağır olan toprak işlerini yapardı. Nenem ve dedemi köy işlerini temsil etmesi için çizdim. Yeşil ortam yaban hayatıdır. Köpek ise onların can dostlarıdır.”

Eskiler

SBT9/85 yaşındaki dedesi SBT9 yazısında; büyüklerinin yaylaya çıkarak çadırlarda kaldıklarını, ateş yakıp etrafında sohbet ettiklerini, koyunları otlattıklarını, gece ay ışığının daha güzel olduğunu, yaylada yağmur altında kaldıklarını anlatmıştır.

“Eskiden yaylada kurumuş ağaçları kesip ateş yakarlarmış. İnsanlar ateşin etrafında toplanıp sohbet ederlermiş. Çadırlar ve koyunlar şimdikinden çokmuş. Yaylalara şenlik havasında giderlermiş. ...Koyunları kurtlar yemesin diye bekçi köpekleri varmış. Geçmişte çok fazla yakınlarını kaybetmişler. Bu yüzden ağaçlar dışında resmi renkli yapmadım. Ateşi, evleri, çadırları, koyunları, geceleyin gökyüzünü çizdim.”

Özlem

Silinmiş Şehir

HY1/68 yaşındaki komşusu HY1 yazısında; maddi sebeplerden dolayı yurtdışına çalışmaya giden bir komşusunun yurtdışında iken annesinin vefat ettiğini ve annesinin cenazesine yetişemediğini, yurda döndüğünü, yanlış bir anlaşılma yüzünden tutuklandığını, bu olaydan sonra yaşadığı şehre küsüp taşındığını, uzun yıllar sonra tekrar döndüğünü anlatmıştır.

“Resimli hikâye yaptım. Çünkü cümlelerin yanında her zaman görsele ihtiyaç duyarım. ...Anlattığım hikâyede ve yaptığım resimlerde saklı bir acı ve özlem vardır. İlk resmim bir babanın sırt dönük gidişi ve çocuklarına aldığı son oyuncaklardı. İkinci resmim köprü oldu çünkü adamın hayatının en akılda kalan sahnelerinden biriydi. Üçüncü resimde ölümün temsil eden üç mezar çizdim. Annesi, babası ve abisi. Yurtdışından annesi için gelmiş ama onu görememişti. Bu acıyı mezar ve üzerindeki renkli çiçekler ile anlattım. Ölüm ile yaşam. Son resmim ise sarı bir lale. ...Tek başına önemsiz gözükebilir ama sarı lale ayrılığı temsil eder. Gidiş ve ardında kalan umutlar... Hikâyemde çizdiğim dikenli teller ise esaretin simgesidir. Hikâye acı, mutluluk, keder, ayrılık ile doluydu.”

Mazide Kalan Mutluluk

SBT3/68 yaşındaki dedesi SBT3 yazısında; özellikle kış geceleri köylerinde elektriklerin kesildiğini, elektriksiz geçen gecelerde aile büyüklerinin sobanın etrafında toplanarak gaz lambası ve mum ışığında muhabbet ettiklerini, güzel komşulukların yaşandığını ve zor günler olmasına rağmen o günlere özlem duyulduğunu anlatmıştır.

“Hikâye kitabımın kapağında birçok şey anlattım. Mesela hikâyemin başlığında “Z” harfini ters göstermemin sebebi geçmişi anlattığım içindir. Mum ışığında sohbet edildiği için “İ” harfini mum ile gösterdim. Elektrikler kesildiğinde herkes sobanın etrafında toplanır, kestane pişirilir, sohbetler edilirdi. Bu sayede herkes bir araya gelirdi. Şimdiler de böyle ortamları göremiyorum. Eski zamanlar mum ışığında sohbet etmek gibidir. Mum erir, ışığı söner, karanlık gelir, mazide kalır mutluluk.”

Babam

HY4/66 yaşındaki babası
HY4 yazısında; babasının pazarda iken acilen eve gelmesi için arandığını, eve döndüğünde dedesinin yerde namazlıkta hareketsiz yattığını, bir umutla kalp masajı yaptığını, sonrasında hastaneye götürdüğünü ama babasının vefat ettiğini anlatmıştır.

“Ölüm aslında yok olmak değildir, bir evden başka bir eve gitmektir. Mezarda bir evdir. O yüzden dedemin dinlendiği ve yeni gittiği evi mezar olarak gösterdim. Namaz için en uygun anlatma şekli olarak secde yaparken çizmeyi seçtim.”

Acı Kayıp

HY8/65 yaşındaki yengesi
HY8 yazısında; yengesinin çok sevdiği eşinin kanser hastası olduğunu, bu durum karşısında çaresiz kaldıklarını, eşinin bir gün hastaneye kaldırıldığını, hastanede hayatını kaybettiğini ve eşine olan özlemini anlatmıştır.

“Kadının eşi öldükten sonra hayatı kararlımış. O yüzden resmi siyah beyaz yaptım. Kadının eşine olan özlemini ve ağladığını belli etmek için yüzünü elleriyle kapattım. Üzerindeki elbise bile belli değil. Kadın eşi olmadığı için mutsuzdur. Etrafta kimseler yok sadece boşluk var. Biraz ot çizdim o da eşinin onun için ölmediğini göstermek içindir.”

Gaz Lambası

HY9/67 yaşındaki annesi
HY9 yazısında; küçük yaşta evlendirilen teyzesinin genç yaşta eşini kaybettiğini, sonrasında evlenmediğini, tek başına evde depreme yakalandığını, sonra başka bir eve yerleştirildiğini, çok geçmeden de hayatını kaybettiğini anlatmıştır.

“Hikâyemi teyzemin yalnızlığını paylaşan gaz lambası ile anlatmak istedim. Teyzem yalnız yaşıyordu ve yanı başında sadece gaz lambası vardı. Kim bilir bu lamba teyzemden neler dinlemiştir, nelere şahit olmuştur. ...Gaz lambası yanmıyor artık çünkü yalnızlığını paylaşacak bir kadın da yok.”

Dondurma

SBT16/69 yaşındaki komşusu
SBT16 yazısında; komşusunun ilkokulda çok sevdiği arkadaşının sürekli dondurma istediğini fakat ailesinin buna karşı çıktığını, arkadaşının bir süre ortalıkta görünmediğini, hasta olduğu için yurtdışına götürülerek tedavi gördüğünü, orada hayatını kaybettiğini anlatmıştır.

“Ölen kişi dondurmaya çok seviyordu ve çok renkli bir hayatı vardı. Ölüm olayı yurt dışında olmuştu. Yurt dışında ölümler tabutla beraber gömülüyormuş. Onların tabutlarında yüz tarafı açılmış. Ölümü temsil ettiği için tabutu simsiyah çizdim. Ölen kişinin renkli hayatını ve masumiyetini belirtmek için renkli dondurma topları çizdim. Pembe dondurma komşumuzun çok sevdiği ilkokul arkadaşını anlatıyor. En çok o erimeye başlamış sonrasında eriyen bir parça kopuyor. ...Bir tarafta renklilik var diğer tarafta renksizlik var.”

Yalnız Çocuk

SBT4/70 yaşındaki komşusu
SBT4 yazısında; komşusunun çocukken arkadaşlarının onu oyuna almadıklarını, dışladığını, bu yüzden sürekli yalnız kaldığını ve çok üzülüğünü anlatmıştır.

“Resimde, dışlandığı için çocukluğu kararan üzgün bir kız çizdim, kızın duygularını çok içten anlattım. Kızı öbür çocuklardan uzak ve onlara özenerek bakarken betimledim. Resimdeki kız hüznlerini acılarını içine atmış ve yalnız başınadır.”

Sabır ve Kararlılık
HY7/65 yaşındaki annesi
HY7 yazısında; annesinin görücü usulüyle evlendiğini, önceleri maddi durumlarının iyi olmadığını, bu nedenle rutubetli evlerde oturduklarını anlatmıştır.

“Annemin anlattıkları beni çok etkiledi. Annem hep boyası dökülmüş rutubetli evlerden bahsediyordu. Ben de bunu kartonu boyayarak anlatabilirim diye düşündüm. Aklıma öğretmenimin kavramsal sanatta anlattıkları geldi. Sonradan kartonun üzerine

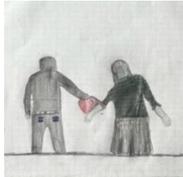
Nem Kokulu
Evler

Kaset

Mektup

Kaptı Kaçtı

Kaza

HY5/65 yaşındaki dedesi HY5 yazısında; dedesinin severek evlendiğini, annesinin eşine eziyet ettiğini, evden kovulduğunu ve kaset dükkânı açarak hayatını sürdürdüğünü anlatmıştır.

dökülmüş gerçek duvar sıvaları yapıştırmanın daha güzel olacağına karar verdim.”

“Dedemin kaset dükkânı olduğu için önce kaset çizdim. Öğretmenimiz bizlere hazır nesne ve enstalasyondan sanatından bahsetmişti. Sonra eski bir kaset getirerek böyle bir çalışma yapabilirim diye düşündüm. En sonunda kaseti duvarda sergilemeye karar verdim.”

SBT15/73 yaşındaki komşusu SBT15 yazısında; küçük yaşta evlenen komşusunun bilmediği bir köye gelin gittiğini, köyde okuma yazma bilen sayılı kişilerden olduğunu, köydekiler için mektuplar yazdığını, en hüzünlü ve özlem dolu mektupları ise evlendikten hemen sonra yurtdışına çalışmaya giden eşine yazdığını anlatmıştır.

“Eskiden iletişim çok zormuş, köyde sadece muhtarın evinde telefon varmış. O yüzden mektuplar çok değerliymiş. ...Eski bir mektup olduğunu anımsatması için o dönemlerde kullanılan saman kâğıdını kullandım. Eskiden köylerde çoğu kimse okuma yazma bilmezmiş. ...O zamanlar mektup gönderirken zarfın üzerine işaret bırakılmış. Mektubu sevgiyi anlatsın diye parmak baskısıyla kırmızı renk ile mühürledim. Çakmakla kâğıdı ve zarfı köşelerinden yaktım. Yakmayı kadının acılarına ve mektubu da kalbine benzettim. “Dedemin anlattıklarının ilginç yanı parası alınan dilenci kadını. Olay anını canlandırmaya çalıştım. Kadın olan dilenci, erkek ise dilencinin çantasını zorla alan adam. Yüzlerini göstermedim, böyle bir şeyi yapanın yüzü olmamalıydı. Ayaklarını da çizmedim ki ayakları hak etmiyorlar.”

SBT5/81 yaşındaki dedesi SBT5 yazısında; dedesinin arkadaşlarıyla kahvehane önünde otururken bir kadın dilencinin kendilerinden para istediğini, ona para verdiklerini, yanlarından uzaklaşan kadının çantasını başka birinin alarak kaçtığını anlatmıştır.

“Olay şehirde gerçekleştiği için binalar ve gökdelenler çizdim. Üzücü bir olay olduğu için kara kalem yaptım, Resmin odağında dedemin olmasını istediğim için başka kimseyi çizmedim. Kaza anında ayağından fırladığını düşündüğüm için ayakkabıyı uzakta çizdim. Ayakkabı bir kara lastik... O ayakkabı aynı zamanda maddi sıkıntıları temsil ediyor.”

Tablo 1'e göre; öğrenciler yaşlı bireylerle görüşerek onlardan unutamadıkları anılarını dinlemişler, dinlediklerini yaşam yazmalarına dönüştürmüşler, farklı sanatsal yöntem ve tekniklerle anlamlandırmış ve yaratıcı sanatsal anlatımlar oluşturmuşlardır. Yaşam yazmalardan; yaşlı bireylerin daha çok üzücü anılarını anlattıkları, öğrencilerin de bu anıları ilginç bulup ilettikleri görülmüştür. Yaşam yazmalar, yaşlı bireylerin yaşantılarını, öğrencilerin bakma ve görme şekillerini, algı biçimlerini anlamamıza yardımcı olmuştur.

Öğrenciler, görsel sanatlar dersinin sadece el becerisi ve çizim yeteneğinden ibaret olmadığı, geleneksel resim teknikleri dışında farklı yöntem ve tekniklerin de olduğu hakkında farkındalık kazanmışlardır. Öğrenciler uygulama sürecinde farklı teknikleri sanatsal anlatımlarında başarıyla kullanmışlardır. 24 öğrenci farklı, yaratıcı ve özgün çalışmalar ortaya koymuşlardır. Üç öğrenci ise (HY2, SBT9, SBT4) tasarımlarında başka çalışmalardan birebir aktarım yaparak özgünlükten uzaklaşmışlardır.

Sanat Temelli Uygulamalar Yoluyla Öğrencilerin Elde Ettikleri Yaratıcı Deneyimler

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda “Yaratıcı Deneyimler” adlı bir tema saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2

Yaratıcı Deneyimler Temasına Ait Veriler

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar
Öğrenme Deneyimleri (n*= 43)	Metafor Oluşturmayı Öğrenme	HY1, HY2, HY3, HY5, HY7, HY8, HY9, HY10, SBT9, SBT13, SBT15, SBT16
	Yeni ve Farklı Teknikler Öğrenme	HY1, HY2, HY3, HY4, HY5, HY6, HY7, HY8, HY9, HY10, HY11, SBT1, SBT2, SBT3, SBT4, SBT5, SBT6, SBT7, SBT8, SBT9, SBT12, SBT13, SBT14, SBT15, SBT16
	Özgün Olmayı Öğrenme	HY5, HY8, HY10, SBT4, SBT5, SBT16
Kendini Geliştirme (n= 70)	Sanatsal Yeteneği	HY1, HY3, HY4, HY5, HY8, HY11, SBT3, SBT4, SBT5, SBT6, SBT7, SBT8, SBT9, SBT10, SBT12, SBT13, SBT14, SBT15
	Yazma Yeteneği	HY2, HY3, HY4, HY7, SBT1, SBT3, SBT6, SBT7, SBT9, SBT10, SBT11, SBT12, SBT14
	Yaratıcı ve Farklı Düşünme Becerileri	HY1, HY2, HY3, HY4, HY5, HY6, HY7, HY8, HY9, HY10, SBT1, SBT2, SBT3, SBT4, SBT5, SBT6, SBT7, SBT8, SBT9, SBT10, SBT11, SBT12, SBT13, SBT14, SBT15, SBT16
	Hayal Gücü	HY1, HY2, HY9, SBT7, SBT11
	Sanatsal Algı	HY2, HY5, HY6
	Özgüven	HY8, SBT3, SBT4, SBT5, SBT6

*Katılımcıların kodları vurgulama sıklığı

Tablo 2 incelendiğinde yaratıcı deneyimler teması iki kategoriye ayrılmıştır. Kategorilerin karşısına ait oldukları kodlar sıralanmış ve öğrencilerin ifadeleri doğrultusunda kategorilerin vurgulanma sıklığı belirlenmiştir. Bu bilgilere göre katılımcılar en çok “Kendini Geliştirme” (n= 70), en az “Öğrenme Deneyimleri” (n= 43) kategorisine vurgu yapmışlardır.

Aşağıda, Tablo 2’ de gösterilen her kategoriye göre öğrencilere ait bazı ifade örnekleri gösterilmiştir.

KATEGORİ 1. Öğrenme deneyimleri:

Bu kategori, “Metafor Oluşturmayı Öğrenme”, “Yeni ve Farklı Teknikler Öğrenme”, “Özgün Olmayı Öğrenme” şeklinde 3 koddan oluşmaktadır.

“Metafor kullanarak ne kadar çok fikir ortaya çıktığını gördüm.” (SBT15)

“Ayrıca bir şeyleri anlatırken simgeleri de kullanabileceğimi öğrendim. Çok şeyi aslında tek bir nesneyle de anlatabiliyormuşuz.” (SBT16)

“Yeni teknikler öğrendim. Resim yapmayı sadece boya ile kâğıda yapılan bir şeyler olarak biliyordum. Aslında değişik şekilde de yapabiliyormuş.” (SBT1)

“Başkalarından farklı olmayı ve bunu kendi çalışmalarımıza yansıtmanın ne kadar değişik bir duygu olduğunu yaşadım.” (HY5)

“Bir hikâyenin bir nesne ile nasıl bir ilişki kurularak anlatılabileceğini öğrendim. Farklı yönlerden bakınca değişik fikirler geldi aklıma. Başkaları gibi değil kendim gibi anlatabilmemde etkili oldu.” (HY10)

KATEGORİ 2. Kendini geliştirme:

Bu kategori, “Sanatsal Yeteneği”, “Yazma Yeteneği”, “Yaratıcı ve Farklı Düşünme Becerileri”, “Hayal Gücü”, “Sanatsal Algı”, “Özgüven” şeklinde 6 koddan oluşmaktadır.

“Çözüm üretebilme, hikâyeler yazabilme, resim çizme becerim gelişti.” (SBT3)

“Uygulama, yazı yazmayı kullanarak sanatsal çalışmalar oluşturmama katkı sağladı.” (HY3)

“Farklı bir çalışmanın nasıl yapılabileceğini, nasıl farklı düşünüleceğini anlamama katkı sağladı. Bir hikâyenin ayrıntılarına dikkat edince değişik fikirler aklıma gelebiliyor.” (HY3)

“Hayal gücümü kullanmayı ve bir düşünceyi nasıl farklı bir şekilde somutlaştırabileceğimi anladım.” (HY2)

“Sanatsal algımı geliştirdi. Böylece güzel çalışmalar ortaya çıktı.” (HY2)

“Yaşamadığım, bilmediğim birçok olayı öğrendim. Bu olaylardan dersler çıkarınca kendime özgüvenim arttı.” (SBT4)

“Düşündüklerimi paylaşmak istemiyordum. Düşündüklerimi çekinmeden paylaşabilmem de etkili oldu.” (HY8)

Tablo 2 incelendiğinde, dokuz kod arasında; “Yeni ve Farklı Teknikler Öğrenme”, “Yaratıcı ve Farklı Düşünme Becerileri” ve “Sanatsal Yeteneği” kodları en çok vurgu yapılanlar olmuştur. Öğrenci ifadelerine göre, yapılan uygulama ile öğrenciler farklı teknikleri, metafor oluşturmayı ve özgün olmayı öğrenmişler, yaratıcı ve farklı düşünme becerilerini, sanatsal yeteneklerini, yazma yeteneklerini, hayal güçlerini ve özgüvenlerini geliştirmişlerdir.

Sanat Temelli Uygulamalar Yoluyla Öğrencilerin Empati ve Sempati Becerilerini Geliştirme Deneyimleri

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda “Empati Becerilerini Geliştirme” (n= 27) ve “Sempati Becerilerini Geliştirme” (n= 25) olmak üzere iki tema belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3

Empati ve Sempati Becerilerini Geliştirme Temalarına Ait Veriler

Temalar	Katılımcılar
Empati Becerilerini Geliştirme (n*= 27)	HY1, HY2, HY3, HY4, HY5, HY6, HY7, HY8, HY9, HY10, HY11, SBT1, SBT2, SBT3, SBT4, SBT5, SBT6, SBT7, SBT8, SBT9, SBT10, SBT11, SBT12, SBT13, SBT14, SBT15, SBT16
Sempati Becerileri Geliştirme (n= 25)	HY1, HY2, HY3, HY4, HY5, HY6, HY7, HY8, HY9, HY10, HY11, SBT1, SBT2, SBT4, SBT5, SBT6, SBT7, SBT8, SBT9, SBT10, SBT12, SBT13, SBT14, SBT15, SBT16

**Katılımcıların temaları vurgulama sıklığı*

Tablo 3’te görüldüğü gibi belirlenen temalar altında herhangi bir kategori ya da kod saptanmamıştır.

Aşağıda Tablo 3’te yer alan her temaya göre öğrencilere ait bazı ifade örnekleri gösterilmiştir.

TEMA 1. Empati becerilerini geliştirme:

“Dedemin korktuğu yerlerde aslında benim de korkacağımı onun korkmakta haklı olduğunu söyledim.” (SBT2)

“Kendimi onların yerine koyduğumda yokluğun ve acının ne olduğunu öğrendim.” (SBT6)

“Karşıdakini anlamaya çalıştım. Yaptıklarını aslında ne amaçla yaptıklarını anlamak için kendimi onun yerine koydum.” (SBT12)

“Kendimi onun yerine koyduğum zaman onun kadar cesaretli olamayacağım aklıma geldi. O hep zorlu hayata göğüs germiş birisi ve yaptığı şey çok zor bir işti. Yaptıklarını anladığımı belirtmeye çalıştım.” (HY1)

“Yaşadıklarını anlayarak ve zorlamadan konuştum.” (HY2)

“Babam gibi düşünmeye çalıştım. Kendimi babamın yerine koydum. Ben olsam ne yapardım dedim.” (HY4)

TEMA 2. Sempatı becerilerini geliştirme:

“Babaannemle konuştuğum esnada annemin üzüldüğünü fark ettim onunla beraber ben de üzüldüm. Anneme sarıldım.” (HY7)

“...üzülünce ben de üzüldüm. Çok çok sevdiği eşini kaybetmişti. Ben de sanki bir yakınımı kaybetmiş gibi oldum.” (HY8)

“Karşımdaki kişi üzgün bir şekilde anlatıp yüzü düştü. Aynı şekilde ben de üzüldüm. Çünkü onunla aynı duyguları paylaşıyordum.” (SBT8)

“...kendimi dedemin yerine koydum onu düşüncelerini ve yaşadıklarını yaşadım. Dinlerken sanki ben yaşamışım gibi dinledim. Bu bana çok dokundu. Kaza yapması canının yanması benim de canımı yaktı. Vicdanım sızladı. İster istemez ben de ağladım.” (SBT10)

“Üzüntüsünü bende yaşadım. Beraber duygulandık. Çoğu yerde onun sesi gibi benim de sesim titredi. Yaşadıklarını anlatırken üzüldü. Üzücü bir olaydı, neredeyse ağlayacaktı. Bizim de gözlerimiz doldu. Tuhaftır onu öyle görünce kendimi tutamadım.” (SBT13)

Tablo 3 incelendiğinde, sanat temelli uygulamalara katılan 27 öğrencinin tamamı empati becerilerinin geliştiğini belirtmiştir. Sempatı becerilerinin geliştiği konusunda ise 25 öğrenci olumlu söylemde bulunurken 2 öğrenci olumsuz söylemde bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, öğrenciler yaşlı bireylerle görüşerek onlardan unutamadıkları anıları dinlemişler, dinlediklerini yaşam yazmaya dönüştürmüşler ve farklı sanatsal teknikler kullanarak anlamlandırmışlardır. Burnaford ve diğerlerine (1996) göre anlam yaratmak gerçek öğrenmedir ve çoğunlukla kolay bir şekilde yapılmaz. Benzer çalışmalardan, Güneş (2018), Kaya ve Güneş (2022), Öztürk (2022) ve Akdeniz'in (2024) çalışmalarında ise katılımcılar kendi öz yaşam yazmalarını anlamlandırmışlardır. Başkalarının yaşamlarından anlam üretmemeleri bakımından farklılık göstermiştir. Bununla birlikte Golparian (2012), Güneş (2018), Mavioğlu (2019), Dağlıoğlu (2021) ve Akdeniz (2024) katılımcı ve araştırmacı olarak kendi sanatsal anlatımlarını araştırmaya dahil etmeleri yönüyle de bu çalışmadan farklılık göstermiştir.

Öğrenciler oluşturdukları anlamları farklı teknikler kullanarak başarıyla sanatsal ifadeye dönüştürmüşlerdir. 24 öğrenci farklı, yaratıcı ve özgün çalışmalar üretmişler, 3 öğrenci (HY2, SBT9, SBT4) ise başka çalışmalardan kopya yapmışlardır.

Öğrenciler uygulamanın öğrenme deneyimlerine katkı sağladığını, farklı teknikleri, metafor oluşturmayı ve özgün olmayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. A/r/tografik araştırmanın doğası da “sanat uygulaması aracılığıyla katılımcıları, dünyayı anlamanın, imgelemenin ve görmenin diğer yollarını bulması için onlara yardım eder. Böylece, katılımcıları, belirli durağan sanat algılarından azat eder” (Keser & Narin, 2017). Sanat temelli uygulamalar ile öğrencilerde yaratıcı ve farklı düşünme becerileri, sanatsal

yetenekler, yazma becerileri, hayal gücü ve özgüven gelişmiştir. Bu verilerin Güneş (2018), Kaya ve Güneş (2022) ve Öztürk'ün (2022) araştırmaları ile örtüştüğü görülmüştür. Akdeniz'in (2024) ceza infaz kurumunda yapmış olduğu araştırmasının, katılımcıların özgün düşünme becerilerinin süreç içerisinde oluşması sonucuyla örtüşmektedir. Ayrıca Akdeniz'in (2024) araştırmasında da benzer şekilde katılımcıların yazma gücünü çektığı görülmüştür. Bu araştırmada da başlangıçta yazma konusunda öğrencilerin büyük sorun yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda bu sonucun oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmalarında benzer problemlere değinen Güneş (2018) ve Kaya (2022), yaşanan problemlerin sebeplerini verilen klasik sanat eğitiminin sorgulayıcı bir yapıda olmaması, yazma uygulamalarının yeterince yapılmaması ve öğrencilerin yaşam tecrübelerini kayda değer görmemeleri olarak tespit etmişlerdir.

Sanat temelli uygulamalara katılan öğrencilerin tamamı empati becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Sempatı becerilerinin geliştiği konusunda 25 öğrenci olumlu görüş belirtirken 2 öğrenci herhangi bir değişim olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Yüksel (2004) de çalışmasında, deney gurubu ile sekiz haftalık empati eğitim programı gerçekleştirmiştir. Program sonrası deney gurubu öğrencilerinin kontrol gurubu öğrencilerine göre empatik beceri düzeylerinde artış olduğu görülmüştür. Harz ve diğerleri (2023) araştırmalarında sanal bir sanat temelli müfredat tasarlamış ve hastanedeki stajyer öğrencilere uygulamışlardır. Sonuç olarak müfredatın empatik becerileri geliştirmede etkili olduğunu bulmuşlardır. Soydan (2019), Arslanoğlu (2012) ve Filiz'in (2009) farklı lise öğrencileri ile empatik eğilim ve saldırganlık seviyeleri arasındaki bağlantıyı inceledikleri araştırmalarında, empatik eğilim puanları yükseldikçe saldırganlık puanlarının azaldığı saptanmıştır. Bu sonuçlar empatik beceriye sahip bireylerin sorunlarını şiddet ve saldırganlık göstermeden çözebildiğini göstermektedir (Gander & Gardiner, 2015). Keleş (2023) aile hekimliği uzmanlık öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında öğrencilerin empati seviyelerinin orta düzeyde olduğunu saptamıştır. Öğrencilerin eğitimleri süresince empati seviyelerinin artırılmasının hedeflenmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Slevin (1991), ortaokul öğrencilerine, eğitimlerinin başındaki öğrenci hemşirelere ve nitelikli hemşirelere "Yaşlılara Karşı Tutumlar" envanterini uygulamıştır. Sonuç olarak ortaokul ve hemşirelik okulundaki öğrencilerin olumsuz tutum sergilediğini saptamıştır. Bu sonuçlar lise öğrencilerine ve sağlık alanında eğitim alan gençlere yönelik empati eğitiminin önemini göstermiştir.

Öneriler

A/r/tografi yöntemi ile yaşam yazma ve metafor oluşturma uygulamalarının kullanılmasının; kendini ifade etme, yazma ve yaratıcılığı geliştirme, özgün çalışmalar sunma, sorgulama yapma ve sanatsal ilgiyi arttırma bağlamında faydalı olacağı düşünüldüğünden ortaöğretim görsel sanatlar dersinde bütün sınıf düzeylerinde bu konuya kapsamlı bir şekilde yer verilmesi faydalı olabilir. A/r/tografik öğelerden olan yaşam yazma ve metafor oluşturma farklı yaş düzeylerinde uygulanabilir, farklı sonuçlar alınabilir, böylelikle alana katkı sağlanabilir. Sanat temelli uygulamalar ile yaşlı bireylerle görüşmelerin ilköğretimden üniversiteye kadar eğitimin her kademesindeki öğrencilerle yapılması faydalı olabilir. Böylece öğrenciler çeşitli deneyimler yaşayabilir, farklı yaşantılar öğrenebilir, yaşam hikâyelerinin önemine, empati geliştirmeye, sempati duymaya yönelik farkındalık oluşturabilirler. Görsel sanatlar dersinde empati ve sempati eğitimi ile ilgili daha fazla araştırma yapılması faydalı olabilir.

Yazar Katkı Oranı

Yazarlar, çalışmaya eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Etik Beyan

"Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde" yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden" hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedirler.

References

- Akdeniz, L. (2024). *Aidiyet, kimlik ve mekân: Hükümlü bireyler ile a/r/tografik bir araştırma*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Anderson, T., & Milbrandt, M. K. (2002). *Art for life: Authentic instruction in art*. McGraw-Hill.
- Armstrong, J. (2008). Researching DIY grrrl (e)zine culture: A methodological and ethical account. In S. Holland (Ed.), *Remote relationships in a small world* (pp. 11–33). Peter Lang.
- Arnheim, R. (1989). *Thoughts on art education*. The J. Paul Getty Trust.
- Arslanoğlu, C. (2012). *Farklı bölümlerde öğrenim gören beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ve saldırganlık ilişkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Barnett, M. A. (1990). Empathy and related responses in children. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.), *Empathy and its development* (pp. 146–162). Cambridge University Press.
- Barney, D. T. (2009). *A study of dress through artistic inquiry: Provoking understandings of artist, researcher, and teacher identities* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of British Columbia.
- Barone, T., & Eisner, E. W. (2006). Arts-based educational research. In J. L. Given, G. Camilli, & S. B. Elmore (Eds.), *Handbook of complementary methods in educational research* (pp. 95–109). Routledge.
- Barone, T., & Eisner, E. W. (2012). *Arts based research*. Sage.
- Barrett, T. (2015). *Neden bu sanat?* (E. Ermert, Çev.). Hayalperest.
- Beğen, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 3(25), 1–3.
- Bentwich, M. E., & Gilbey, P. (2017). More than visual literacy: Art and the enhancement of tolerance for ambiguity and empathy. *BMC Medical Education*, 17(200), 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12909-017-1028-7>
- Burnaford, G., Fischer, J., & Hobson, D. (Eds.). (1996). *Teachers doing research: Practical possibilities*. Lawrence Erlbaum.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 62–71.
- Castells, M. (2001). Museums in the information era: Cultural connectors of time and space. *ICOM News, Special Issue*.
- Cheong, S. K., Wong, T. Y., & Koh, G. C. (2009). Attitudes towards the elderly among Singapore medical students. *Annals of the Academy of Medicine Singapore*, 38(10), 857–861.
- Chua, M. P., Tan, C. H., Merchant, R., & Soiza, R. L. (2008). Attitudes of first-year medical students in Singapore towards older people and willingness to consider a career in geriatric medicine. *Annals of the Academy of Medicine Singapore*, 37(11), 947–951.
- Çınar, H. (2019). *Ders dışı etkinliklerin öğrencilerin sosyal gelişimine etkisi (huzurevi etkinliği örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Dağlıoğlu, A. (2021). *İkonografik görsellerin anlam ve sembolleri üzerine sanat temelli eğitim araştırma yöntemi: A/r/tografi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Davis, M. H. (2019). *Empathy: A social psychological approach*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429493898>
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155–190. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000999
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık.
- Draaisma, D. (2014). *Bellek metaforları: Zihinle ilgili fikirlerin tarihi* (3rd ed.) (G. Koca, Çev.). Metis Yayınevi.

- Duan, C., & Hill, C. E. (1996). The current state of empathy research. *Journal of Counseling Psychology*, 43(3), 261–274. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.43.3.261>
- Eisenberg, N. (1982). The development of reasoning regarding prosocial behavior. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (pp. 219–249). Academic Press.
- Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987). Empathy, sympathy, and altruism: Empirical and conceptual links. In N. Eisenberg, & J. Strayer (Eds.), *Empathy and its development* (pp. 292–316). Cambridge University Press.
- Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. Yale University Press.
- Filiz, A. (2009). *Farklı lise türlerindeki öğrencilerin empatik eğilimleri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Kartal ilçesi örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2015). *Çocuk ve ergen gelişimi* (8th ed.) (A. Dönmez, H. N. Çelen, & B. Onur, Çev.). İmge Kitabevi.
- Gillard, T. (2014). *Trust through art and its practice: A/r/tography study* [Unpublished master's thesis]. The University of British Columbia.
- Gladstein, G. A. (1983). Understanding empathy: Integrating counseling, developmental, and social psychology perspectives. *Journal of Counseling Psychology*, 30(4), 467–482. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.30.4.467>
- Golparian, S. (2012). *Displaced displacement: An a/r/tographic performance of experiences of being unhomed* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of British Columbia.
- Güneş, N. (2018). *Sanat eğitimcisi yetiştirmede alternatif bir yöntem: Resim atölye dersinde a/r/tografi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Güneş, N., Aksoy, Ş., & Özsoy, V. (2022). Sanat temelli bir araştırma yöntemi: Yaşayan sorgulama olarak a/r/tografi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 291–303. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2021066642>
- Harz, D., Begin, A. S., Alansari, R., Esparza, R., Zimmermann, C., Evans, B. D., Eisenberg, S., & Katz, J. T. (2023). The art of empathy: Teaching empathy through art. *The Clinical Teacher*, 20(5), e13643. <https://doi.org/10.1111/tct.13643>
- Hasebe-Ludt, E., Chambers, C., & Leggo, C. (2009). *Life writing and literary métissage as an ethos for our times*. PeterLang.
- Hasebe-Ludt, E., Sinner, A., Leggo, C., Pletz, J., Simoongwe, F., & Wilson, L., (2010). These tensioned places of teaching: Life writing in precarious cosmopolitan times. *Creative Approaches to Research*, 3(2), 21–38. <https://doi.org/10.3316/CAR0302021>
- Hilgard, E. R., Atkinson, R. C., & Atkinson, R. L. (1971). *Introduction to psychology* (5th Ed.). Harcourt, Brace.
- Irwin, R. L. (2004). A/r/tography: A metonymic métissage. In R. Irwin, & A. De Cosson (Eds.), *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry* (pp. 27–38). Pacific Educational.
- Irwin, R. L. (2013). Becoming a/r/tography. *Studies in Art Education: A Journal of Issues and Research*, 54(3), 198–215. <https://doi.org/10.1080/00393541.2013.11518894>
- Irwin, R. L., Beer, R., Springgay, S., Grauer, K., Xiong, G., & Bickel, B. (2006). The rhizomatic relations of a/r/tography. *Studies in Art Education*, 48(1), 70–88. <https://doi.org/10.1080/00393541.2006.11650500>
- Johnson, A. P. (2019). *Eylem araştırması el kitabı* (3. Bs.). (Y. Uzuner, & M. Özten Anay, Çev. Ed.). Anı Yayıncılık.
- Karaköse R. (2018). *Yaşlı refahına yönelik manevi sosyal hizmetler: Darülaceze Okmeydanı örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.

- Kasatura, İ. (1998). *Okul Başarısı'ndan hayat Başarısı'na: Başarıyı yaratan ya da engelleyen etkenler*. Altın Kitaplar.
- Kaya, C. (2022). *Ortaöğretim görsel sanatlar dersinde grafitinin öğrenciler üzerindeki etkisi: Bir a/r/tografi uygulama örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi.
- Kaya, C., & Güneş, N. (2022). Grafitinin ortaöğretim görsel sanatlar dersinde öğrenciler üzerindeki etkisi: A/r/tografik bir sorgulama. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 845–871. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1106371>
- Keleş, H. I. (2023). *Aile hekimliği uzmanlık öğrencilerinde empati düzeyi ve empati düzeyine etki eden faktörler* [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Keser, N., & Narin, H. (2017). Sanat temelli bir araştırma yöntemi: A/r/tografi. *Humanitas*, 5(10), 193–203. <https://doi.org/10.20304/humanitas.306533>
- Leavy, P. (2017). Introduction to arts-based research. In P. Leavy (Ed.), *Handbook of arts-based research* (pp. 3–22). Guilford.
- Lee, M., Reuben, D. B., & Ferrell, B. A. (2005). Multidimensional attitudes of medical residents and geriatrics fellows toward older people. *Journal of the American Geriatrics Society*, 53(3), 489–494. <https://doi.org/10.1111/j.1532-5415.2005.53170>
- Leggo, C. (2010). Lifewriting: A poet's cautionary tale. *LEARNing Landscapes*, 4(1), 67–84. <https://doi.org/10.36510/learnland.v4i1.363>
- Mavioğlu, G. (2019). *Bilinçaltına yönelik manipülatif unsurların indirgenmesine dayalı görsel kültür çalışmaları: Bir a/r/tografi araştırması örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- McNiff, S. (2008). Art-based research. In J. G. Knowles, & A. L. Cole (Eds.), *Handbook of the arts in qualitative research: Perspectives, methodologies, examples, and issues* (pp. 29–40). Sage.
- McNiff, S. (2012). Opportunities and challenges in art-based research. *Journal of Applied Arts & Health*, 3(1), 5–12. https://doi.org/10.1386/jaah.3.1.5_1
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel sanatlar eğitimi: Resim iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*. Gündüz Eğitim.
- Öztürk, B. B. (2022). *Güzel sanatlar lisesi resim atölye dersi öğrencilerinin yaratıcılık ve uygulama becerilerinin geliştirilmesinde a/r/tografi yönteminin rolü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Palmore, E. B. (1999). *Ageism: Negative and positive* (2nd Ed.). Springer Publishing Company.
- Parsons, M. (1998a). Review of child development in art by A. Kindler. *Studies in Art Education*, 40(1), 80–91. <https://doi.org/10.2307/1320230>
- Parsons, M. J. (1998b). Integrated curriculum and our paradigm of cognition in the arts. *Studies in Art Education*, 39(2), 103–116. <https://doi.org/10.2307/1320463>
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Pegem.
- Payne, P. A., Winter, D. E., & Bell, G. E. (1972). Effects of supervisor style on the learning of empathy in a supervision analogue. *Counselor Education and Supervision*, 11(4), 262–269. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.1972.tb01521.x>
- Perry, M. A. (1975). Modeling and instructions in training for counselor empathy. *Journal of Counseling Psychology*, 22(3), 173–179. <https://doi.org/10.1037/h0076713>
- Porto, M., & Zembylas, M. (2020). Pedagogies of discomfort in foreign language education: Cultivating empathy and solidarity using art and literature. *Language and Intercultural Communication*, 20(4), 356–374. <https://doi.org/10.1080/14708477.2020.1740244>

- Purton, F. L. (2013). *Exploring students' experiences of arts-based pedagogy: An a/r/tographical journey* [Unpublished master's thesis]. University of Alberta.
- Rezaei, S., Childress, A., Kaul, B., Rosales, K. M., Newell, A., & Rose, S. (2023) Using visual arts education and reflective practice to increase empathy and perspective taking in medical students. *MedEdPORTAL*, 19, 11346. https://doi.org/10.15766/mep_2374-8265.11346
- Rogers, C. R. (1975). Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir (F. Akkoyun, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 103–124. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000929
- Sinner, A., Leggo, C., Irwin, R. L., Gouzouasis, P., & Grauer, K. (2006). Arts-based education research dissertations: Reviewing the practices of new scholars. *Canadian Journal of Education*, 29(4), 1223-1270.
- Slevin O. D. (1991). Ageist attitudes among young adults: Implications for a caring profession. *Journal of Advanced Nursing*, 16(10), 1197–1205. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1991.tb01529.x>
- Soydan, D. (2019). *Lise öğrencilerinin empatik eğilimleri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Soyuer, F., Ünal, D., Güleser, N., & Elmalı, F. (2010). Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 20–25.
- Springgay, S. (2004). *Inside the visible: Youth understandings of body knowledge through touch* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of British Columbia.
- Springgay, S., Irwin, R. L., & Kind, S. W. (2005). A/r/tography as living inquiry through art and text. *Qualitative Inquiry*, 11(6), 897–912. <https://doi.org/10.1177/1077800405280696>
- Staub, E. (1990). Commentary on Part I. In N. Eisenberg, & J. Strayer (Eds.), *Empathy and its development* (pp. 103–119). Cambridge University Press.
- Stout, C. J. (1999). The art of empathy: Teaching students to care. *Art education*, 52(2), 21–34.
- Şahin, M., & Akbaba, S. (2010). İlköğretim okullarında zorbacı davranışların azaltılmasına yönelik empati eğitim programının etkisinin araştırılması. *Kastamonu Education Journal*, 18(1), 331–342.
- Tanrıdağ, Ş. R. (1992). *Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Triggs, V., Irwin, R. L., & O'Donoghue, D. (2024). Following a/r/tography in practice: From possibility to potential (2014). In R. L. Irwin, A. Lasczik, A. Sinner, & V. Triggs (Eds.), *A/r/tography: Essential readings and conversations* (pp. 385–401). Intellect.
- VerCetty, Q. (2022). Parable of museum learning: Activating afrofuturistic A-R-Tography approaches. *Journal of Museum Education*, 47(1), 32–43. <https://doi.org/10.1080/10598650.2021.1998880>
- Voogt, S. J., Mickus, M., Santiago, O., & Herman, S. E. (2008). Attitudes, experiences, and interest in geriatrics of first-year allopathic and osteopathic medical students. *Journal of the American Geriatrics Society*, 56(2), 339–344. <https://doi.org/10.1111/j.1532-5415.2007.01541.x>
- Wispé, L. (1986). The distinction between sympathy and empathy: To call forth a concept, a word is needed. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 314–321. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.2.314>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11th ed.). Seçkin.
- Yılmaz, E., & Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 35–53.
- Yılmaz, A. (2003). *Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341–354.
- Zhou L. (2007). What college students know about older adults: A cross-cultural qualitative study. *Educational Gerontology*, 33(10), 811–831. <https://doi.org/10.1080/03601270701364545>